

Dnesek

ROČNÍK I.

V PRAZE 16. KVĚTNA 1946

ZA Kčs 3.50

Tvoř, umělče ...

FERDINAND PEROUTKA

Pojem Ruska

DR. JAN SLAVÍK

Protest, či anarchie?

JIRÍ BRDEČKA

Anglie v našem veřejném mínění

ING. C. ADAMEC

Člověk, pes a hůl ...

DALIBOR C. FALTIS

O majetku, právech a myších

ING. DR. ŠTĚPÁN JEŠ

Předvolební úvaha nepolitikova — Anketa o výstavbě národních výborů — Věk atomové pumy — Daň důchodová a rodiny s dětmi — Theoretik novokapitalismu — Ještě komunistova odpověď — Dopisy nekomunistů — Dopis starého komunisty

PROF. DR. ANTONÍN MATĚJČEK

D Ě J I N Y U M Ě N Í V O B R Y S E C H

Přehled vývoje světového umění od prvopočátku do konce 19. století. Vychází v sešitovém vydání v měsíčních lhůtách: každý sešit obsahuje 48 stran, několik desítek reprodukcí uměleckých děl a jednu až dvě barevné přílohy. Celkem vyjde 10-11 sešitů.

U knihkupců MELANTRICH
Cena 1 sešitu Kčs 60.-

HLAVU VZHŮRU

A S CHUTI DO DÍLA.

Republika potřebuje nadšené hrdiny práce.

Naši spolupracovníci ne-
dávne vyrábějí obuv a pun-
fochy pro všechny občany

NEZLOBÍ VÁS ZUBNÍ FILM?

Nezdá se vám, že vaše zuby — ačkoliv si je denně čistíte — nejsou tak dokonale bílé a lesklé, jak by měly být? Lehoučkový matný stín na jejich povrchu je mucinový povlak, čili tak zvaný zubní film. Jak se ho zbavíte? Velmi snadno. Můžete si přece nyní opatřit speciální zubní pastu, výtečný český výrobek

Bis-Acidentol

Odstraňuje zubní film a má znamenité účinky antiseptické. Jest nakyslé ovocné příchuti a bohatě pěni. Působí pocit čistoty a svěžesti v dutině ústní. Je vydatná a velmi úsporná. Užijte Bis-Acidentol, zubní pastu pro náročné.

Světově známé Mariánské Lázně vás čekají.

HOTEL EUROPA

vám nabízí: restaurant — terasy — grill-bar — slunné pokoje — prvotřídní kuchyně, speciality na rožni. Příjemné prostředí — taneční i poslechová hudba — jazz-kvintet Petra Ledna.

Zajistěte si včas ubytování. Adr.: Správa hotelu Europa, Mariánské Lázně. Zahájení provozu 8. května.

JAROMÍR HOŘEC

mladý, nadaný básník vyjadřuje osobitými, podmanivými verši své zážitky z partyzánských bojů v básnické sbírce

JASINA

Cena Kčs 40.—. Žádejte u svého knihkupce.
NAKLADATELSTVÍ FR. BOROVY, PRAHA

OBSAH DNEŠKA Č. 7: BĚLEHRÁDEK-DUCHÁČEK-FIRT-TRÁVNÍČEK: Proč jsem v té straně... — DR. RICHARD GREGOR: Jak snášeti bezpráví? — MÍLA PACHNEROVÁ: O potížích současné tvorby dramatické. — ING. VL. ZACH: Loutky Jana Bati. — FERDINAND PEROUTKA: Debata o pravdě. — Co s rekreanty Heydrichova odkazu? — Naše situace. — Továrny opuštěné. — Politika zespu. — K. D. Praha. — Smíšená manželství. — Administrace »Dneška«. — Polemiky. — Dopisy K. Čapkovi. — »Dnešek« a komunisté. — Otázka humoru. — Kulturní zpravodaj.

Dnešek

řídí Ferd. Peroutka

VYDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 198.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 26. — Odpovědný redaktor Ed. Valenta. — Tiskárna Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 88.

Protest, či anarchie?

Každá řádná redakce disponuje novinářem, který je na slovo vzatým odborníkem v hodnocení a popisu oslav. Tento podivuhodný muž v několika okamžicích vrhne na papír barvitě líčení, pořídí výtah z proslovů, připojí historickou úvahu, zkrátka ukuchťí to, čemu se v žurnalistické mluvě říká *reliéf*. Vlastně ten muž ani není tak podivuhodný, jako ostřílený, neboť se ke své dovednosti prokousal dlouholetou praxí. Ostatně může popisovat oslavy, aniž by se jich účastnil, protože konvence oslav je železná a žádná revoluce ji nezvrátí.

Uplynulý rok byl pro výrobce reliéfů zvláště bohatý a příjemný, neboť oslavy nejenže se vyznačovaly počtem, nýbrž i podobností. Náš muž si opravdu mohl zřítit běžící pás a chrlit své produkty o několik týdnů napřed, jsa si jist, že se nemůže zmýlit. Bylo třeba jen zlomku vteřiny, aby se rozhodl, nahradí-li »nacistickou sběr« výrazy šťastnějšími. Jako ku příkladu: »nacistické hordy«, nebo — jaká to slast — »hitlerovští hrdlořezi«. Než usedaje ke stolků, aby zhodnotil průběh pražských lidových oslav devátého máje, ocitl se v rozpacích hned na samém počátku výroby. Ke slovu »oslava« přiradilo se mu totiž automaticky epithon konstans »důstojná«. Neboť vždy psal jen o důstojných oslavách. Jsa však mužem svědomitým, uvažoval, lze-li tuto oslavu nazvatí oslavou důstojnou. Poněvadž jí však nechtěl ublížit, zavřel oči a před svým duševním zrakem dal znovu defilovatí všemu tomu, co spatřil od ranné hodiny večerní až po pozdní hodinu ranní. Tak uviděl znovu věci povážlivé: uviděl opět ulice nabitě směsíci zástupů, tramvaj, hřmotu a hudby, uviděl ulice, jak je ještě nikdy neviděl, sletové dny v to počítaje. Mláďi ovšem mocně dominovalo. Ne snad ani tak počtem — v ulicích byly všechny ročníky — jako hlasem a pohybem. Ovšem omládlí i staří. A přece, trvalo to několik hodin, než veselí nabylo té spontánnosti, jakou si pak udrželo až do pozdní noci, nebo lépe, až do časného rána. Ještě odpoledne se zdálo, že i tentokrát si udržíme tradiční charakter lidí, kteří se sami nebaví, nýbrž dají se bavit. Pravda, hudby hrály, nicméně po ulicích se procházely přívětivé, mírně se usmívající davy, pohližející shovívavě na několik hloučků mládeže, řetězovitě se proplétající mezi chodci a tramvajemi. Teprve večer a tma přinesly podívanou, jaká v tomto směru se u nás dosud asi nevyskytla. To bylo opravdu mohutné vypětí radosti osvobozené a nespoutané, a jak nás ve *S v o b o d n ý c h n o v i n á c h* upozornil mezinárodní pozorovatel Schrich, byla to veselice svou živostí opravdu souřadná obdobným davovým projevům v Paříži a Londýně.

Tančilo se sice méně než se tančívá o čtrnáctém červenci, nicméně masy zástupů proudících, pochodujících a kolotajících působily mocnějším dojmem, dokazující zároveň, že i kolektivní a naprosto nespoutaná švanda může v pozorovateli dosti nezaujatěm vzbudit city dosti silné. Ty proudící masy se totiž z celého srdce oddávaly švandě, nikoliv veseli, nýbrž švandě uličnické, švandě naprosto neslavnostní, švandě potírající jakýkoliv pathos. Samozřejmě, že jejím strůjcem byla zase mládež. Neboť mladí lidé vedli průvod, v jehož čele se kymácela, vysoko zdvižena, utržená tabule, ostatně ihned poznáte odkud utržená. Námské záchodky a umyvárny — stálo na ní natištěno solidním magistrátním písmem. Účastníci průvodu pak skandovali: zestátněte záchody! — Hocha ztrnule krácejícího se zavřenýma očima a balancujícího na temeni hlavy vin-

nou láhev, obklopoval dav mládeže a strašlivým hlukem si vyžadoval ticho, neboť prý jde o náměsíčníka, který se nesmí probudit. Jiný mladý muž se vyhoupl na budku dopravního strážníka a proslovil k lidem, čekajícím na tramvaj, velkou volební řeč, v níž sliboval, že jeho strana se určitě postará, aby tramvaj přijela a aby se všichni v klidu dostali do svých domovů. Měl ovšem o několik set metrů dále konkurenty, z nichž jeden, stoje na telefonní budce, vyprávěl tisícíhlavému zástupu neodolatelným rétorickým slohem a hlasem lvím velmi košilatou anekdotu, zatím co druhý (také Schrichem citovaný), provolal, nastojte, ze svatováclavské sochy, nehynoucí slávu živnostíem natěračským a lakýrnickým, kteroužto zdravici zesílil prohlášením, že chodí ke koňskému řezníkovi.

Nu a pak zde nebyla jen dívka, otloukající pány koštětem o hlavu a velebící při tom nadšeně pana presidenta, ale ještě stovky mladých i starých chlapců a děvčat, provádějících se stejnou vehemencí stejné pošestilosti. O zvýšení zmatku se ovšem především postaraly vozy elektrických podniků, které si s dojemnou neústupností znovu a znovu klestily cestu rozjařeným davem, jenž je co chvíli zastavoval a zaplavoval, trestaje jejich tvrdošijnost tím, že jim oklestil z čel i boků všechny orientační tabulky a čísla. Ty pak posloužily pochodujícím zástupům jako nové standardy. Opravdu mělo by se blahohrát geniálnímu koňskému mozku, který rozhodl, aby během tohoto mumraje projížděly centrem tramvaje, ať se děje co se děje. Byl to asi muž ďábelsky zlomyslný, který těm ubohým vozům nepřál nic dobrého.

To všechno tedy znovu viděl náš žurnalista. I rozhodně škrtl epitheton »důstojná« a vepsal tam »radostná«. Ano, radostná oslava, to už je lepší, nicméně on si o tom ještě pořád myslí své. Neboť radost má své meze, ale začne-li urážet to, co má dnes být našemu občanu posvátné, pak již to není radost. Nu, tahle věc opravdu stojí za přemýšlení. Ku příkladu zestátnění, to je nepochybně záležitost pro nás dnes hluboce vážná a osudová, je to proces, jehož průběh sledují po celém světě jistě, zainteresované vrstvy. Nevážné zlehčení takového procesu pak může být opravdu posuzováno jako projev reakce. Stejně podezřelý vztah ke státotvorným stranám (neboť všechny jsou přece státotvorné) demonstruje mladík, jenž do programu své strany zahrnuje spolehlivost a dochvilnost pražských tramvajů. A to se ani nechceme příliš rozepisovat o jinochu, který k vychvalování lakýrnické živnosti, jakož i k propagaci koňských řezníků volí svatováclavský pomník, neotřásáme se dosti odporem nad mladou ženou, která uctívá pana presidenta tím, že mlátí své bližní přes hlavu pometlem.

Ať už je tomu jakkoliv, ať už jejich bláznivé činy omlouváme rozjařeností chvíle, či mládí, přece nebezpečně zavánějí negací, nebo aspoň duchovním potápkovstvím. A zatím, všichni tito půvabní, vtipní i násilní ztřeštěnci mají mocného obhájce, obhájce, který se zároveň stává žalobcem. Je jím pozorný a upřímný pohled zpět, ohlédnutí na šiky neplodných, schematických a přečasto tak neupřímných manifestací, slavností, srazů, meetingů, tryzen, vzpomínkových večerů a všeho toho slavnostního haraburdí, jež tak hojně zaneřádilo prvý rok našeho osvobozeného života.

Kolik prázdných řečí dunělo, kolik mizerných recitací vřeštělo sály, jež z převážné části naplňovali tito mladí lidé, nakomandovaní a proto již předem zaujatí. Ba ne, oni nespali při výkonech našich bodrých rétorů, oni dobře odposlouchali jejich diletantské a odvařené žvásty, oni si

s chutí přečetli v novinách šmokiády, jež svou stupidností zdaleka překonaly obdobné produkty z dob první republiky. Neboť teď je dovedli věru znamenitě parodovat. A dobře se stalo. Většina žurnalistů i řečníků učinila totiž vše, aby z nich vychovala šovinistické, nenávistné a netolerantní občánky. Jedním dechem k nim mluvila nadšeně o socialismu, ale i o národní nenávisti, jedním dechem tupila fašistickou lež, ale učila je i lhát, jedním dechem odsuzovala nacistické snižování nepřítele, ale tupila nepřítele stejně nedůstojně. Je možné, že tomuto areopagu velkohubých kulichů se podařilo natropit velkou zkázu v duši našeho mladého člověka, než na jedno jim přece nenaletěl. Odmítl jejich plechový a archaický pathos, vysmál se mu zpřina hrdla a k tomu výsměchu si právě zvolil ten devátý květen, den spontánní národní radosti, den výročí osvobozené vlasti. Běda, ani jeden zástup neprovolával slávu národu, vlasti, či socialismu. A činil dobře, neboť stovky jalových oslav, stovky tlachalů a písálků znevážilo tato slova.

A*pak: Nesetkal jsem se ani s jedním křiklounem, ani jedním ztřeštěncem, který by zabarvil svůj projev stranicovou příslušností. Tato mocná vlna švandy se totiž pozvedla nad všechny politické strany. Jejím vzmachem protestovalo mládí proti všem, co je šmokovské a filistrovské ve vnějších projevech našeho veřejného života. Protestoval mladík na svatováclavském pomníku, protestovalo děvče s koštětem. Věřte mi, byl to protest, ne anarchie.

Jiří Brdečka

poznámky

Předvolební úvaha nepolitika

Slyšíme nyní často otázku: Jak dopadnou volby?

Obecně se odhaduje, že žádná ze stran nebude mít absolutní většinu. Volby vlastně rozhodnou příslušníci stran, které nebyly obnoveny. Jedná se o strany tak zvané pracíkové, spíše o strany středů, jak se živnostenská a agrární nazývaly, tedy o elementy nesocialistické.

Ríkal jeden z nich: »Jsme jako sirotci, ale bílými lístky volit nebudeme.« Je jich mnoho, kteří ještě dnes nejsou rozhodnutí, které straně odevzdají svůj hlas. Tito nerozhodní budou volit mezi dvěma stranami: lidovou a národně socialistickou. Rozhodnou osoby na kandidátkách a takřka těchto stran v posledních dnech předvolebních. Ovšem nějaký věrný členský kádr v nich tyto strany mít nebudou, na to nesmějí spoléhat.

Jaké jsou tedy volební naděje? Nemám možnost odhadovat volební výsledky podle počtu organizovaných členů v té které straně. Ostatně tato okolnost není ani rozhodující.

Komunistická strana dostala při posledních volbách přibližně 850.000 hlasů. Budou ji zajisté volit všichni její starí příslušníci a bude mít značné přírůstky. Nesmíme však zapomínat, že to byla strana, kterou volili kromě Čechů a Slováků také Němci, Maďaři a Rusíni, kterýchto početné hlasy mít nebude. Nesmíme se dát mýlit značnou účastí na jejich veřejných projevech. Při disciplině, která v této straně je, dostávají se na její projevy téměř všichni organizovaní příslušníci.

Národní socialisté měli při posledních volbách přibližně 760.000 hlasů. Tato strana získá pravděpodobně největší počet hlasů od voličů neobnovených stran. Těži zejména na českém venkově s antagonismu voličů bývalé strany agrární vůči straně lidové. Jestliže budou volit tuto stranu její dřívější voličové z řad dělnictva, má naději státi se v Čechách a na Moravě nejsilnější stranou. Věrnost jejích starých voličů rozhodne o její síle.

Strana lidová měla ve volbách 1935 přibližně 620.000 hlasů. Její starí příslušníci ji budou volit i nyní. Její přírůstky budou značné zejména na Moravě. Strana tato udělala řadu chyb v politické taktice. Tvrdí sice, že organizuje příslušníky kterékoli konfese, ale starý ráz strany katolické jí zůstal. Tato okolnost činí tuto stranu nepřijatelnou mnohým voličům bývalé strany agrární, neboť sedláci těžko zapomínají na staré politické boje. Kdyby

byla tato strana stavěla na nových základech, mohla mít ve svém středu celý zemědělský venkov a všechny nesocialistické vrstvy ve městech. I tak bude to strana velmi silná a na Moravě možná nejsilnější.

Sociální demokracie, která za prvé republiky byla jedním z pilířů státotvornosti, nedovedla z této okolnosti nic vytěžit. Zaslěpena hesly, že za prvé republiky bylo všechno špatné, udělala opačnou chybu než strana lidová. Nenavázala na svou starou tradici, na tradici Hamplů, Remešů, Modráčků, Tomášků, Meissnerů, Bechyňů a jiných schopných lidí, kterými nad jiné strany opíjvala. Její nová garnitura nadělala řadu chyb. Některé neprozřetelné a netaktické výroky jejích vedoucích činitelů, nemajících dostatečných vnitropolitických zkušeností, odradily mnohé voliče. Je toho litovati, neboť tato strana měla dobrý zvuk a je neodpuštělnou chybou, že zde bylo mnoho promarněno. Při tom tato strana nově dělnické voliče nezískala a je otázkou, pokud si své staré voliče z řad dělnictva dovedla udržet. Ti také rozhodnou o její síle. Možno také říci, že oš bude sociální demokracie silnější, o to budou komunisté slabší. Při posledních volbách dosáhla přes 1.000.000 hlasů. Jsem přesvědčen, že tato strana, vrátí-li se k své tradici, dobere si časem znovu svoje přední politické místo.

V. P.

Anketa o výstavbě národních výborů

II. odbor ministerstva vnitra vydal letáček „Přestaňte být diváky“. Vyzývá v něm k účasti na anketě o výstavbě národních výborů. Vyžaduje odpovědi na tyto otázky:

1. Zákon zaručuje lidu kontrolu národních výborů. Jak má lid tuto kontrolu nejlépe provádět?
2. Jak upravit poměr lidem volených členů a úředníků národních výborů, aby byl zabezpečen vliv lidových zástupců na výkon veřejné správy a aby bylo zároveň plně využito zkušeností a odborných znalostí úředníků?
3. Jak by měl být upraven poměr mezi vyššími a nižšími orgány veřejné lidové správy, jakož i mezi orgány lidové správy na jedné a ústředními úřady na druhé straně, aby byla pékne respektována působnost nižších orgánů veřejné správy a zároveň se mohly uplatnit zájmy vyšších celků?
4. Naši veřejné správě se někdy vytýká nepružnost a byrokratismus. Jak ji učiniti jednodušší, ryhlejší a výkonnější?
5. Jak nově uspořádat finanční hospodářství obcí, okresů, zemí i státu, aby to odpovídalo soustavě veřejné lidové správy, která obstarává zároveň úkoly samosprávné i státní?
6. Jak jinak by mohla být zlepšena práce národních výborů?

Myslím, že by mělo být samozřejmou povinností všech veřejných pracovníků, aby se k této velmi důležité anketě vyjádřili. Jistě všechny politické revue, Dnesek jako Tvorbě, Cíl jako Ozvěny, Masarykův lid jako Kruh, revue české jako slovenské tomu poskytnou dostatek místa. Jde o věc, která je z nejdůležitějších. Snad jen nová ústava bude důležitější a i ta je celkem obsažena v této anketě. Pan redaktor Peroutka a všichni kulturní pracovníci se jistě anketě zúčastní a na otázky odpoví. Chci se o to také pokusit.

1. Slova vládního programu, že „lid je jediným zdrojem státní moci“ byla již v prvé ústavě republiky. „Na rozdíl od dřívějšího byrokratického, lidu vzdáleného správního aparátu tvoří se v obcích, okresech a zemích, jakožto nové orgány státní a veřejné správy lidem volené národní výbory. Tyto lidem volené, pod neustálou kontrolou lidu stojící a až na další lidem odvolatelné národní výbory v obvodu své působnosti spravovat všechny veřejné záležitosti a dbát vedle orgánů ústředních o veřejnou bezpečnost a zřídí si podřízený jim demokratický úřednický aparát.“

„Pod neustálou kontrolou lidu stojící...“

Provádění této kontroly tak, aby nebrzdila práci NV, bude možné občanstvem přímo pouze v prvých složkách NV. V místních NV a to ještě jen tam, kde půjde o menší obce. V nich lze zaříditi kontrolu lidu bezprostředně. Zvolený NV může předkládat dvakrát do roka výsledky své práce k schválení občanstvu zároveň s programem práce další. Buď na veřejné schůzi, nebo v jednotlivých politických organizacích, nebo dotazníkem. A každá organizace politická bude mít po-

dle zjištění možnost vyměnit svého člena v NV. Toto právo se mění v povinnost v tom případě, že ostatní většina NV projeví delegátu politické strany nedůvěru, i když on ve své straně důvěru má. V případech mimofádných by se rozpory politických organizací řešily volbami.

V obcích s větším počtem voličů by tento způsob nebyl dostatečně pružným. Bylo by však lze to analogicky provádět formou delegační. Obvod komunálního celku by byl rozdělen na oblasti, ve kterých by volení delegáti lidu zastávali jeho funkci vůči členům ústředního NV. Delegáti by pak mohli být lidem vyměňováni.

Podobného řešení by bylo možno užít pro ONV i župní nebo ZNV.

To ovšem předpokládá jednu důležitou a naprosto nutnou věc. Školení komunálních pracovníků, funkcionářů NV. Každá politická strana by mohla delegovat jen takového člena, který by svými schopnostmi vyhovoval. Šloží by zkoušku u komise ministerstva vnitra nebo jiné zkušební komise odstupňované podle významu NV buď u ONV, nebo ZNV. Tyto komise by vydaly zvoleným členům ověření, že jsou schopni plnit úkoly, které do nich lid očekává. Bez kvalifikace k práci nebudeme s to splnit všechny své úkoly obnovení. Přirozeně to nesmí být nějaký starý školní systém, ale způsob, který podpoří nejširší iniciativu všech občanů.

Odborné komise NV budíž obsazovány rovněž kvalifikovanými odborníky v nejužší spolupráci s ROH.

2. Poměr členů NV k úředníkům. Jeden z největších problémů naší nové správy. Pan prezident jej nadhodil ve své „Demokracii dnes a zítra“. „Poválečná demokracie bude potřebovat nového demokratického, lepšího a vyspělejšího úřednictva. Byrokracie dosavadní byla přímo přesným obrazem dosavadní naší liberálně buržoasní společnosti. Změny, jež touto válkou nastanou v celé naší společnosti politické, sociální a hospodářské, musí se automaticky a hluboce dotknout i poválečné byrokracie“.

Jak jasné a správné! A jak těžký úkol.

Bude to ještě chvíli trvat, než budeme moct říci s klidným svědomím, že náš úřednický aparát je plně výkonný a spolehlivý nástroj vůle lidu v poválečné lidové demokratické republice. Ne, že by mu bylo lze vyčítat vědomou sabotáž — i když i to se někde projeví — ale bylo by zastíráním si nepřiznat, že většina naší vyšší byrokracie není spokojena a nepracuje tak, jak bylo třeba. Není to namnoze ani zlá vůle, ale neschopnost změnit svůj starý způsob práce a myšlení. Zadržovanost úřednické „odbornictví“ a nepolitčnost byly často vyslovené politické. Odbornosti, která dovedla sloužit monarchii, první i druhé republice a okupantům, musí být konec.

Naše nová demokratická správa bude vyžadovat od úřednictva jasný politický postoj v duchu nových ideí. Bude to něco víc než pouhá služebnícká odbornost. Úzký vztah k lidu, jasné vědomí antifašistické a vědomí toho, že služba lidu je tím nejčestnějším úkolem. Naše nové úřady musí být pružné a výkonné. Být plně k dispozici lidu, jeho voleným orgánům. Vzájemná ucta, chápání povinností a nejužší spolupráce je nutným předpokladem vybudování dokonalého správního aparátu lidové demokratické republiky. Úředníci, kteří neplní své povinnosti, musí být odstraněni. To musí být možností nejbližších vyšších orgánů NV, kteří v dohodě s nadřazenými úřady nevhodného úředníka odstraní. Vychovat nové vedoucí úředníky bude velký úkol. Odborné znalosti starých je třeba zachovat a doplnit politicky jasným, nadstranickým myšlením.

3. Poměr mezi orgány veřejné správy a ústředními úřady. Rovněž jedna z otázek, která je třeba nově řešit. A sice tak, aby neutrpěla iniciativnost nižších celků. Decentralisace i zde je nutností. Vyšší orgány by měly působnost pro svůj okruh, jinak jen jako orgány dozorců a odvolací. Respektovali by plně působnost orgánů nižších a dbali pouze toho, aby se jejich rozhodování nedělo na škodu zájmů vyšších.

Zde je třeba jasného právního vymezení rozsahu vzájemných působností, aby nedocházelo ke kompetenčním sporům. Velmi široké pole pro právníky. Budeme stejně potřebovat právní pětlátku.

4. Nepružnost veřejné správy. To je a bude jedna z bolestí, kterou budeme muset co nejdříve odstranit. Je ztěžována starým pojetím byrokratismu jako brzdy. Nesamostatnost a ne-

rozhodnost typu „úředního člověka“ je známá. Je třeba zvýšení samostatnosti a iniciativnosti úřadů i úředníků. Dát jim právo samostatného — v dohodě s volenými orgány lidu — rozhodování. Osobní odpovědnost úředníků i volených členů NV je podmínkou.

Věci místního dosahu budíž vždy rozhodovány místním NV. A tak pokračováno v hierarchickém žebříčku ONV, ZNV. Vyšší instancní úřad i orgán budíž jen odvolacími pro úřad a orgán nižší. Zjednodušení úřednické aparatury. Převedení rozhodování některých věcí na volené referenty lidu. Atž. Zase velmi široké pole pro naše nové právníky.

5. Finanční hospodářství obcí, okresů, zemí a státu.

Zásada je vyrovnané a rozumné hospodaření v obcích, okresech i zemích. Ne ovšem úzkostlivé lpění na vyrovnaném rozpočtu za každou cenu. Plánované hospodaření v určitých obdobích a pro určité celky. Rentabilita podnikání. Nutnost dobrých příruček, o hospodaření v různých typech obcí, okresů a oblastech. To vše probírat ve školení funkcionářů NV. Rozlišovat úkoly místní od širších a celkových, komunální od státních.

6. Poslední otázka by měla být otázkou závěru všech zkoušek komunálních a veřejných pracovníků. S povinnou odpovědí od všech, kdož pracují veřejně. Kolik je zde možností k projevení tvůrčí iniciativy. Kolik možností podle místních poměrů. Otázka, která by měla být jednou za rok předmětem školních prací všech druhů našich škol.

Ovocný sad při dětské a obecné škole v každé vsi. Kulturní dům v každé obci — dům, ve kterém by se soustředila kulturní, lidověchovná, odborná — prostě všechna společenská činnost obce. Od duchovní stránky až po hospodářskou. Stálo by za to vypočítat, kolik národní energie by se uvolnilo na př. tím, že by o žních bylo postaráno o děti a zařízení vhodné společné stravování. Nebude nás mnoho na úkoly, které nás čekají.

Budeme potřebovat mnoho pracovních sil po úplném odsunu Němců. Trochu jsme zlenivili tou sabotáží, která se mnohým občanu tak silně vřebala do těla, že ani dnes se z ní nemůže vymanit. I žen budeme potřebovat mnohem víc v pracovním procesu. Sociální instituce jsou dosud nedostatečné. Zde jsou možnosti ženské práce. I v administrativě. Zelnářství by na př. — i když není žádnou lehkou prací — při strojovém zařízení, potřebovalo rovněž ženské práce.

Ovšem především zaměstnat plně všechny schopné muže. Bude třeba řešit i nepopulární otázky. Příkladovat k práci. Není myslitelná skutečnost, že jsou továrny i lidé neplně zaměstnaní. Také zde je pole pro NV všech stupňů.

Kontrola. Kontrola do té doby, než menšina pochopí své povinnosti. Většina musí mít prostředky, kterými donutí ulejtavci se práci, k řádnému zaměstnání. Po volbách k tomu musí být odvaha. Ve všech stranách.

Kvalita práce, kvalita lidí — s jednotou pracujících v odbořovém hnutí, jednotou Národní fronty — to jsou záruky toho, že do lepší budoucnosti, o které tak rádi jen mluvíme, se jednou opravdu dostaneme.

Umět se bavit a umět pracovat, to je heslo, jehož druhou část musíme v NV a na svých pracovištích naplňovat dnes a denně. Ve své všední práci. Po oslavách, které by bez této všední práce ztratily svůj význam.

Čtenáři Dnešku (Tvorby, Čile, Masarykova lidu atd.), co děláte pro upevnění kořenů republiky — pro zlepšení práce národních výborů? Napiš nám.

Kpt. F. Turnovec, osvětový důstojník SNB

Věk atomové pumy

Dvě atomové pumy dopadly na Japonsko v době, kdy v Evropě byla už válka skončena. Těžce však zasáhly mir, který přicházel. A dr. Piara Singh Gill už prohlašuje, že proti pumám, které užijí kosmického záření, budou atomové pumy nevinným ohňostrojem. Byl to velký pokrok vědy, když dovedla rozbit atom; v této válce tyto rozbité atomy dovedly již zničit statistické město. Také radar, který v této válce tolik znamenal, říká, jak krátká cesta vede od vědeckých pokusů pod tlakem války k vynálezu, který neviditelnými vlnami ohmatává na velké vzdálenosti letadla a ponorky a kreslí jejich obraz tak, že může být na ně za-

hájena palba. Válka zrychluje činnost a pokroky vědy a techniky, zejména ovšem tím směrem, jak to válka potřebuje. Bude velkým mírovým úkolem vyrovnat se s touto technikou, zmohutnělou za války.

Nezáleží však jen na technice. Tak jako v průmyslových podnicích klade se stále více důraz nejen na dokonalé stroje, ale také na organizaci práce, tak i v celé společnosti bude záležitostí mnoho, ne-li vše, na organizaci, bude-li technika škodit či prospívat. Byla to technika, která zaostalé Rusko změnila v silný průmyslový SSSR; byla to rovnice — sověty = socialismus plus elektrisace (technika), jejíž úspěšné řešení dalo Sovětskému svazu tak velkou sílu navenek i uvnitř. Technika dává miliony a miliony ks a kW, miliony dokonalých strojů, novou dopravu, nové hmoty; je silou schopnou pro lidstvo vyrobit vše, čeho potřebuje. Jde nyní o to, dovéde-li lidstvo této síly techniky užít ve prospěch míru, k blahobytu, k prospěchu. Technika za války ukázala, jak dovéde-li lidstvo k budovat. Jde o to, dát jí k tomu příležitost. A to je snad ta hlavní otázka a starost naší doby. V. G.

Daň důchodová a rodiny s dětmi

Jedním z hlavních prostředků pro osídlení pohraničí by mělo býtí zajisté povznesení populace a proto by se dalo očekávat, že tento cíl bude všestranně podporován. Skutečnost vypadá jinak. Nedostí na tom, že při pronajímání bytů se stále hledají rodiny bezdětné a že při úředním přidělování se přihlíží ke všem jiným okolnostem, než k počtu dětí. Také v ohledu daňovém se nebere na rodiny s dětmi zřetel, naopak se v tomto směru poměry ještě po znobu-nabytí svobody zhoršily. Podávám proto přehled zvýšení daně důchodové, jak nastalo podle zák. č. 161/45 Sb. oproti dřívějšímu.

Výše důchodu v Kčs	bezdětní rodiny		rodiny s dětmi	
	snížení o	440	s 2 dětmi	s 3 dětmi
24.000	1.180	440	210	
40.000	2.191	791	590	350
60.000	3.151	1.091	720	620
80.000	4.770	1.685	1.240	780
100.000	6.390	2.285	1.480	1.120

Jest tedy daňová úleva, které se dostalo svobodným a bezdětným, provázena zřejmě větším daňovým zatížením rodin s dětmi.

Zcela jinak se postupuje na příklad v Anglii, kde se naopak sazby daně důchodové pro rodiny s dětmi znovu značně snižují, třeba tam byly již dříve značně nižší než u nás. Značné rozdily ve výši daně důchodové pro rodiny s 2 dětmi jsou patrné z tohoto srovnání:

Výše důchodu v Kčs	Anglie		ČSR	
	dřív. sazba	nové sazba	dřív. sazba	nová sazba
60.000	1.950	—	5.710	6.430
80.000	7.800	1.700	9.550	10.790

V Anglii tedy, kde byla důchodová daň pro rodiny s dětmi již dříve značně nižší než u nás, se daň znovu snižuje, takže se počíná vyměřovati až z důchodu 80.000 Kčs, kdy se u nás předpisuje již 10.790 Kčs. Ve zvyšování důchodové daně pro rodiny s dětmi nutno tedy spatřovati nepochopení pro úkoly doby. Bylo by již velmi na čase, aby- chom ve věcech směřujících k povznesení populace byli velkoryšší, a aby se přikročilo již také k činům.

Dr. V. H.

politika

Dr. Jan Slavík

Pojem Ruska

Hitlerův pokus o dobytí východní a jihovýchodní Evropy byl důraznou výstrahou, aby slovanská vzájemnost přestala býtí hříčkou literátů. Vržení Němců z končin kdysi slovanských, ale po řadu století už pokládá-ných od Němců za věčný majetek, musí vésti k takové slovanské jednotě, jež by stačila zmařit každý pokus o dobytí ztracených posic. Seskupení Slovanů kolem Sovětského svazu je dnes samozřejmostí.

Otázkou zůstává, jak najít cestu k solidní jednotě. V 19. století někteří rusofilové přijali pravoslavnou víru. V pravoslaví spatřovali pouto, jež může spojit nebo aspoň sblížit slovanské národy. Leckterému dobrému českému komunistovi tane na mysli podobný recept. Ať český národ přistoupí ke komunistické politické víře, ať vytvoří sovětskou republiku! To bude nejpevnější spojka mezi Sovětským svazem a Československem. — Taková myšlenka může uvádět v pokušení toho, kdo v sovětském Rusku vidí už dokonalý ideál socialistického státu, jehož dnešní formy po každé stránce převyšují poměry v státech západoevropských. Ten však, kdo v SSSR vidí, jak tu ideálu socialistického státu všude se stavělo do cesty ruské prostředí, kdo v mnohé sovětské instituci postřehuje revoluční opatření, jímž se teprve dohání, co na západě dávno bylo získáno jinou cestou, odmítne takové řešení nápodobou. Takové přímočaré řešení našeho poměru k SSSR bude odmítat zejména ten, kdo si ujasní pojem Ruska.

Naši komunisté v poslední době vyzvedávají zvláště důrazně, že mají nejsprávnější filosoficko-historické pojetí. Mluví o historickém, případně dialektickém materialismu. Základem této doktriny je představa věčného vývojového pohybu. Ale ku podivu, ani jedna z knih českých komunistů o ruské revoluci se nepokusila vyložit methodou historického materialismu vznik předrevolučního, carského Ruska. Vše, co naši komunisté o carském Rusku napsali, neodloučilo se zcela od idealistického pojetí, které v teorii tak ostře zamítají. Je-li stát něčím, co je v pohybu, výklad vzniku Ruska sovětského není možný bez výkladu vývoje Ruska carského. Je to právě příkaz marxistické historické metody, jež žádá, aby vznikající společenská forma byla vyložena vznikem a zánikem formy předcházející. V daném případě je toho tím více třeba, že vývoj ruského státu se podstatně liší od vývoje všech států západoevropských. Tento rozdíl není výmyslem nějakého svěhlavého hlasatele nepřekle-nutelné protivity Západu a Východu. Je to základní poznatek ruských dějin, ovšem dějin modernějších, ne těch, které kdysi hlásaly, že Rusko se kulturně opozdilo vlivem tatarské poroby.

V čem tkví hlavní rozdíl mezi vývojem Ruska a států západoevropských? Stát západoevropský, na příklad stát český, dosáhl již ve středověku pevných hranic. Teritoriálně už neroste. Mnozíci se obyvatelstvo musí si tvořit dokonalejší hospodářskou organizaci, aby se uživilo. Výrazem této zdokonalené formy soužití je město, městská kultura. Dovednější a lépe organizovaná výroba umožnila soužití většímu množství lidí na malém prostoru. Těsné soužití v městech vypěstovalo vlastnosti lidí, jímž právě říkáme lidská kultura a civilisace. Vzniká čilejší výměna myšlenek, zdokonaluje se řeč, vzájemný respekt k cizí osobě a jejímu majetku, vyrůstá smysl pro organizovaný pořádek, při němž ostré pokuty a tresty hrají nemalou roli. Městská správa se stala vzorem moderní správy demokratického státu. Pod vlivem kultury městské zdokonaloval se také život našich vesnic.

Jak to bylo s ruským státem a národem?

Rusko v době, kdy západoevropské státy ustálily své hranice, začíná teprve územně růsti. Ruský národ ve středověku počtem málo převyšoval Čechy a Poláky dohromady. Také rozlohou středověké Rusko nepřevyšovalo plochu států západoslovanských. Teprve od 16. století Rusko začíná územně a populačně narůstat grandiosním tempem. Z původních sídel v horním Podněpří a horním Povolží ruský národ postupuje na všechny strany, nejvíce ovšem směrem východním. Čtyři století trval tento postup. Zakončil se v druhé polovici 19. století. Teri-

torialní vytvoření státu, zaujímajícího šestinu světa, byl největší čin slovanských dějin, který plného ocenění se dočká v stoletích příštích, až zvýšená populace bude potřebovat nového prostoru. Ale tento gigantický územní vzrůst ruský národ zaplatil kulturním opožděním, snadno vysvětlitelným. Zatím co západoevropští národové, udržovaní v pevných hranicích, vnitřně zráli, ruský národ byl v ustavičném pohybu. Sílil se do nekonečných dálek, nemusil zakládat měst. Epochou městské kultury ruský národ neprošel. V tom je největší rozdíl ve vývoji západní Evropy a Ruska. Bylo vypočteno, že během posledních čtyř set let Rusko každý rok průměrně přirůstalo skoro o plochu Čech, denně o 130 čtv. kilometrů! Jaké to mělo následky na vytváření národa, o tom si právě v přítomné naší situaci můžeme učinit představu, když znovu »kolonizujeme« naše pohraničí. Cítíme, jak náhlým stěhováním do pohraničí ubylo nám hospodářských sil. Představme si, že by nám roku letošního a ještě dalších pět let po sobě připadlo nové sudetské území, kam bychom musili posílati další své úředníky, učitele, dělníky a zemědělce. Bylo by tam nutno investovati nové finanční prostředky. Toto územní šíření by nás hospodářsky, kulturně i morálně zruinovalo. Ale takový kolonizační proces ruský národ prodělával po čtyři století. Stálý územní postup je hlavní příčinou tak zvané ruské zaostalosti. Jestliže se západníci a zejména Němci dívali spatra na zemi negramotných ruských mužů, neuvědomovali si, co energie a kulturních statků ruský národ musil vynaložit na vybudování tak ohromného státu. Znamenalo to citelné kulturní opoždění, ale to byla oběť pro nesmírné možnosti věků budoucích.

Nesmírný územní vzrůst zabrzdil zejména vývoj státní administrativy. Nejenže scházel civilizační vliv měst, ale nedostatek schopných lidí pro nesmírný prostor udržoval Rusko ve feudální státní formě, zatím co panovníci západoevropští vytvářeli si stále dokonalejší administrativu úřednickou. Když do Ruska pronikla znalost poměrů západních, dostavila se touha reformovat Rusko po způsobu západoevropském. Vyvrcholila v překotných a nesmírně násilnických změnách Petra Velikého. Máme tu přímo klasický případ, jak nelze na Rusko aplikovat marxistickou poučku, že vývoj hmotných podmínek vede k změnám společenským. Petr Veliký chtěl do Ruska vnést společenské formy, které našel tentokrát v západní Evropě, pro které však namnoze podmínky hospodářské chyběly. Ryze diktátorsky chtěl v krátké době vydupat vojenskou a civilní administrativu po způsobu západoevropském. Leccos se mu podařilo, ale při většině reformů narazil na ruské prostředí, jež znemožnilo vyfédnouti ze starých zvyků a řádů. Petr, tolik usilující o pevnopěstění Ruska, sám v jádře zůstal orientálním despotou, psychicky více podobným svým předchůdcům než nástupcům. Jestliže vyznačovací dialektického materialismu věří, že ve vývoji se časem přiházejí skoky, epocha Petra Velikého je toho dokladem. Ale je zároveň dokladem, že tyto skoky mají své meze a že útek od starých forem končí tím, že se staré formy objeví pod jiným jménem. Takový byl osud reformů Petrových, tak také skončily reformy Kateřiny II. a Alexandra I.

Všem do cesty se tvrdošíjně stavěly nejen podmínky hmotné, ale i povahové rysy národa, vytvořené pod státním vlivem velkého prostoru a věčného stěhování, jak to skvěle vyličil historik Ključevskij ve svém »K u r s u r u s k ý c h d ě j i n«. Přečtete-li si jen úvod do těchto dějin, pochopíte a omluvíte leckterý rys Rudé armády, který českého člověka při veškerém nadšení zarážel. Stačí vzpomenouti si, co Ključevskij píše o vlivu ruské kolonizace na charakter ruského člověka. V díle, vydaném na počátku 20. století, najdete na př. passus:

„Selské osady na Volze a v mnohých jiných místech evropského Ruska dosud svou primitivností, nedostatkem

nejprostšího životního pohodlí působí obzvláště na cestovatele západní dojmem dočasných, náhodných stánků kočovníků, kteří ne-li dnes, tak zítra se chystají opustit svá sotva obsazená místa, aby se přestěhovali na nová. V tom se projevuje dlouho trvající kolonizační tuláctví dřívějších dob a chronické požáry, okolnosti, které z pokolení na pokolení vychovaly velmi nedbalou lhostejnost k domácímu bytu, k pohodlí životního okolí.“ Ključevskij, „Ruské dějiny“.

S tímto dědictvím nedostatků, jimiž Rusko zaplatilo svůj obřímí rezběh po povrchu planety, zoufale zápasili reformátoři, kteří chtěli dohnat Evropu. Musilo se projeviti také při díle radikální bolševické revoluce, která si vytkla za cíl nejen Evropu dohnat, ale dokonce předejhnat. Podíváme se, jak dědictví po budovatelském státu, zaujímajícího šestinu světa, vykonalo vliv na skutečný vývoj sovětského socialistického Svazu.

Získání obrovského prostoru »eurasijského« pro generace příštích věků Rusko zaplatilo kulturním opožděním za státy západoevropskými. Byla to věc přirozená, ale nebezpečná. Ruský kolos se mohl státi koristi početně slabšího, ale kulturně vyspělejšího souseda, asi tak, jako veleříše perská byla dobyta králem makedonským. Proto všichni vážní Rusové, kteří poznali západoevropskou kulturu, byli přímo strhováni touhou, aby Rusko Evropu dohnalo. Byly to pokusy zoufalé, poněvadž Rusku chyběla půltisíciletá perioda městské kultury. Dohnat Evropu! Ale jak, když chyběly prostředky hmotné i duchovní.

Před tím problémem stanul Petr Veliký. Chtěl svému státu dáti lepší administrativu a lepší armádu. K tomu bylo třeba především vzdělanějších lidí. Negramotná šlechta se vzpírala, aby psala v kancelářích, jak to od věků dělali jen popové a femesní písaři. Petr sáhl k násilí a zřídil zvláštní úřad, který každoročně konal přehlídky mladých šlechticů a krutě trestal ty, kdo se vzpírali školskému vzdělání. Na dokonalejší administrativu nebylo peněz. Petr si pomohl tím, že uvalil na šlechtu doživotní povinnou státní službu. Byly podnikány pravé honby na »oslušníky«, kteří se státní službě vyhýbali. Odpor byl trestán nejen zabavením statků, ale i děsnými tresty tělesnými (roztržením rozder, posláním na galeje). To byl pokus rychle dohnat Evropu. Petr chtěl vytvořit západoevropskou administrativu, ale neuměl to provésti jinak, než úplným znevolením šlechtického stavu na půl století. Byla to hrubá diktatura, ale již za Kateřiny II., když povinná služba šlechty byla zrušena, byla s uznáním kvitována blahodárnost násilné donucovací metody Petrovy. Věřilo se, že bez násilí Rusko nebylo by dosáhlo úrovně doby Kateřiny ani za dalších sto let. Pozdější historikové však dobře odporovali, že car Petr, v překotném úsilí dohnat Evropu, bezděčně svou methodou utvrdil některé středověké prvky (na př. selské nevolnictví). Nebyla to vina jeho, nýbrž prostředí, že jeho západoevropské novoty vzaly na sebe formu, v západní Evropě už nemožnou.

V 19. století do Petrovy situace se dostala ruská inteligence. Evropský západ se rychle měnil pod vlivem francouzské revoluce. Absolutní vlády byly nahrazovány konstitučními monarchiemi nebo i republikami. Ideál politické svobody vnikl též do Ruska. Ruská zaostalost byla přičtena na vrub despotickému samoděržaví. Vznikla iluze, že se vše rychle změní k dobrému, bude-li odstraněn carismus, ale cítilo se, že celková úroveň obyvatelstva v Rusku není zralá pro státní zřízení, kde by se rozhodovalo demokratickými volbami. Vracela se tedy chronicky myšlenka, že bude třeba kulturní úroveň násilnou methodou urychleně zvýšiti. Takový nápad se objevil už za prvního pokusu o svržení carismu, za spiknutí děkabristů (1825). Základem revolučního projektu předního vůdce děkabristů Pestěla byla myšlenka: zříditi diktatu-

ru revolučního direktoria, které rychlým tempem změni mravy národa. Ale ani později, když ruští revolucionáři byli uchvázeni ideami socialistickými, nezmizela myšlenka přeměnit Rusko násilnou diktaturou. Marné byly poučky vědeckého socialismu, že společenské formy jsou dílem hospodářského pokroku. Ruští revolucionáři vždy si našli nějaký důvod, kterým ospravedlňovali své úsilí o bezprostřední přechod Ruska k nejmodernějšímu společenskému zřízení.

Nejznámější je případ narodníků, pozdějších socialistů-revolucionářů (eserů), kteří svou socialistickou agítací v Rusku odůvodňovali kolektivistickými sklony ruských mužů. Největšími odpůrci a posměvači tohoto selského socialismu se ukázali ruští sociální demokraté, vyznavači učení Marxova a Engelsova, spojujícího revoluci socialistickou s rozmachem továrního proletariátu v průmyslových zemích. Nevěřili, že by zemědělské a malogramotné Rusko mohlo být přeměněno v stát se socialistickými řády. Lenin a jeho strana v takovou možnost nevěřili ani v prvních letech své vlády. Nezvrátným svědkem jsou tu Leninovy sebrané spisy z let 1917 až 1919 a protokoly tehdejších sjezdů bolševické strany. Lenin hájil svůj převrat jako počátek revoluce světové. Ruský bezohledný zákrok proti statkářům a buržoazii prohlašoval jen za prolog socialistické revoluce v západní Evropě, která potom pomůže Rusku, aby se rychlejším tempem dostalo ze své zaostalosti. Dnes ovšem vidíme, že revoluce se brala jinou cestou. Rusko jediné bylo proměněno v socialistický stát, nikoli však podle marxistické teorie, že socialismus zvítězí v zemích hospodářsky nejpokročilejších, nýbrž ruská revoluce vzala na sebe formu, jak o tom snili děkabrista Pestěl, Bakunin, Petr Tkačev a jiní ruští revolucionáři. V Rusku se vlády zmocnila jedna politická strana a rozhodla se přeměnit obrovský stát v socialistický. Ale program — budovat socialismus v samojediném Rusku — bolševické vedení musilo úporně vybojovat ve vlastní straně. Také forma sovětské vlády, přísný centralismus všesvazové komunistické strany se silným jedincem v čele, byl vybojován proti tuhé oposici mnohých podvůdců Leninových, jak o tom podávají svědectví protokoly sjezdů a konferencí všesvazové strany komunistické.

Výsledek těchto zápasů historika udivuje svou sociologickou zákonitostí. Věci se vyvinuly tak, jak mnozí předpověděli pro případ, zmocní-li se v Rusku vlády jedna politická strana. Historik nemusí při líčení diktatury bolševické strany nic ze svým sociologických pouček odkládati. Může jen citovati z úředních protokolů strany, co vládnoucí skupina odpovídala na výtky oposičníků. Když na devátém sjezdu oposice vytýkala, že ve straně vlastní vládní malá skupina lidí, odpověděl jí Jakovlev, pozdější lidový komisař zemědělství:

„Budte logičtí. Tvrďte, že na vrchu stojí vládnoucí oligarchie, vládnoucí hrstka, jež uchvátí moc nad stranou a vším disponuje. Staví-li se tak otázka, pak třeba položit otázku o jiné oligarchii. O oligarchii strany (bolševické) nad zemí. Vy jste pro tuto druhou oligarchii, jež je o hlavu nižší. Ale stavíte-li tak otázku, my dáváme přednost geniální oligarchii — před oligarchií prostřednosti.“ (Stenogr. protokoly IX. sjezdu, s. 49.)

Takových projevů, kde mluvčí vládnoucí bolševické skupiny otevřeně přiznali autoritativní formu vládní, mohl bych uvést řadu.

Nejzajímavější však je oficiální vysvětlení, proč tato forma vládní za revoluce vznikla. Všude se odůvodňuje zaostalostí ruského prostředí. Tím se ospravedlňuje vláda strany nad celou říší, vláda centrálního komitétu nad stranou, vliv politbyro v centrálním komitétu atd. Celý vývoj sovětského zřízení se vysvětluje místními, čistě ruskými poměry. Vysvětluje se to opravdu správně. V ohromné říši, ovládané po věky despotickým carem, je při veškerém revolučním skoku diktatura jedné

strany zjevem logickým, vyrůstajícím zákonitě z ruského, na počátku revoluce téměř negramotného prostředí. Diktatura bolševické strany, snažící se povznést proletářské a selské vrstvy, je rozhodně přirozenějším zjevem v Rusku, než by byla demokratická republika západního typu.

Jestliže však vláda jedné strany ve SSSR, jak bolševičtí předáci přiznávají sami, je z velké části plodem místních ruských poměrů, vyplývá z toho dokonalá ne-logičnost těch, kdo by chtěli tvrdit nebo dokonce se pokoušet o to, aby v zemích západoevropských cesta k socialismu vedla přes výhradně panství jediné politické strany. To by znamenalo zavřít oči před vývojem ruským a českým, před jeho velikými rozdíly. Sblížení slovanských států, respektive slovanských národů, bude možné, připodobní-li se jejich společenské struktury. Stane se to tím, že slovanští národové převezmou z Ruska prvky socialistické, ale nikoli to, co je plodem ruských, po carismu zděděných poměrů. Tyto dvojí prvky není těžko rozeznat a rozlišit.

národní hospodář

Jan Antropius

Theoretik novokapitalismu

»Jsou v nynější době dva druhy názorů; ne jako kdysi, pravdivé a falešné, nýbrž názory, určené pro veřejnost, a názory, určené pro vnitřní potřebu; veřejné mínění, hlávané politiky a novinami, a mínění politiků, novinářů a úředníků, pronášené v užším kroužku, za zavřenými dveřmi. Za války bylo vlasteneckou povinností, aby obě tato přesvědčení se co nejvíce lišila; někteří lidé věří, že je tomu tak i dnes... Kdo žije v užším kroužku a je zasvěcen do jeho názorů, věnuje veřejnému mínění příliš mnoho a příliš málo pozornosti zároveň; příliš mnoho proto, že je ochoten připustit veřejně vše, slovy i sliby, a pokládá přímou oposici za absurdně zbytečnou; příliš málo, ježto věří, že slova a přísliby zcela určitě se změní v příhodný čas, takže je pedantické, únavné a re- vhodné rozebírat jejich doslovný smysl a přesné důsledky. Ví to snad téměř tak dobře jako kritikové, kteří podle jeho názoru plýtvají časem a city, když se příliš rozčilují nad tím, co podle jejich vlastních důkazů nakonec nenastane.

Je tu však ještě další komplikace. Jsou dvě veřejná mínění: to, hlávané tiskem, a ono, jež masy prostých lidí soukromě podezírají z toho, že je asi pravdivé... Poctivost moderního politika je uvědomovat si přesně všechny tyto tři stupně; musí mít dost intelektu, aby porozuměl souhrnu názoru mužů zasvěcených, dost sympatie, aby odhalil názory, hlávané veřejně muži zasvěcenými, a dost hlasového fondu, aby dovedl vyjádřit, veš široká veřejnost skutečně věří...

Mým závěrem je, že prvek předstírání již přestal být politicky nezbytný; veřejné mínění je nyní zralé pochopit a jednat podle toho, co si zasvěcení muži tajně myslí; již není projevem zbytečné nediskretnosti mluvit na veřejnosti rozumně...«

Ano, četli jste citát, poněkud zkrácený. Citát ovšem nemá nic společného ani s naší dobou, ani s naším veřejným životem. Týká se Anglie; byl napsán aspoň někdy na podzim roku 1921; autor se podepsal jako »Fellow of King's College, Cambridge«. Jmenoval se John Maynard Keynes.

Citát je z předmluvy jedné z výborných knih, dnes již klasických, »Revise mírové smlouvy«. Šlo o polemiku proti Lloydovi Georgeovi a vůbec proti reparačním ustanovením mírových smluv po minulé válce. Keynes doka-

zoval, stejně jako v předcházející knize »Hospodářské následky míru«, zejména tuto tezi: autoři reparačních požadavků sami nevěřili, že je poražené státy mohou platit.

Nelze zapomenout na Keynesa, čteme-li nedávne argumentace Byrnesovy a Bevinovy na pařížské konferenci zahraničních ministrů o italských reparacích.

Mravní čistota

»Snad s trochou přepínání, ne však bez smyslu pro spravedlivé hodnocení bylo řečeno, že publikaci jeho »Všeobecné theorie zaměstnanosti, úroku a peněz« započala nová epocha, Keynesova éra...«, pravil úvodníkář *Times*ů po jeho smrti (21. dubna). — »Z monotónní defaitistické vrásčivosti let mezi dvěma válkami povstal, prohlašuje jasně a přesvědčivě, že zdravý lidský rozum je přece jenom správný a že lidstvo, kdyby si to jen zvolilo, by mohlo mít plnou zaměstnanost a trvale stoupající životní úroveň...« napsal zároveň, v řeči poněkud básnické pro britského kancléře pokladu, labourista Hugh Dalton. »Žádný ministr neměl nesobectějšího poradce, připojil se Daltonův konservativní předchůdce, sir John Anderson. »Má takový význam jako Adam Smith a jako Karel Marx«, napsal jeden z nadšených Keynesových žáků. Výrok to snad poněkud troufalý — ale i ty ostatní snad postačí, aby vzbudily náš zájem o jisté výjimečný zjev mezi národohospodářskými kapacitami naší doby.

Z vět, otištěných na počátku této stati, lze poznat kus jeho osobnosti: hle, národohospodář, který vidí politiku ostře a jasně; dovede psát srozumitelně — a jakým slohem! (Mnohé uniklo našim překladem.) Hle, vědec, který vystoupil z britské delegace na pařížské mírové konferenci v roce 1919, ač měl skvělé místo pro mladého člověka: zastupoval britského ministra financí v Nejvyšší hospodářské radě spojenců. Odstoupil, protože se směr politiky nesrovnával s jeho přesvědčením — a již za několik měsíců vystoupil veřejně a pral se o svůj názor. Přesvědčil znalce i veřejnost v mnoha státech; jen málo lidí dříve, než jim bylo čtyřicet, mělo takový vliv na tisíce současníků.

S jeho názory lze polemizovat — a to se činí všude na světě, kde lidé jen trochu odborně diskutují o hospodářské problematice. Keynesové mravní čistotě však je třeba se poklonit: dovedl odvolat vše, co věřil a učil, jakmile pozdějšími zkušenostmi poznal, že se mylil. Jeho prestiž tím ovšem jen stoupal.

Jak rostl

Poznejme dříve jeho život a pak teprve něco z jeho učení. Keynes se nar. r. 1883; otec Dr John Nevile Keynes byl dlouho funkcionářem university v Cambridge, matka byla starostkou města ještě v roce 1932. John studoval v Etonu a pak ovšem v Cambridge. Stipendium získal zkouškou z matematiky, ze vzdělání klasického a studií o Heloise a Abélardovi. Když mu bylo 23, vstoupil do státní služby; při zkoušce měl nejhorší známku z národního hospodářství. Šel do Indie; tam zároveň psal svou matematicko-filosofickou disertační práci »O pravděpodobnosti«. Na jejím základě byl přijat jako Fellow do King's College. Nemusil opustit státní službu, avšak veliký národohospodář Marshall ho tak chtěl mít mezi svými spolupracovníky, že mu přidával z vlastní kapsy sto liber. V třiceti letech šel Keynes jako člen královské komise podávat zprávu o indické měně. Již rok předtím stal se redaktorem snad nejlepší odborné revue toho druhu v Británii: *Economic Journal*. V ministerstvu financí pracoval do roku 1919 a pak znovu v roce 1940. To již byl ředitelem *Bank of England*.

O jeho znalostech psychologie a obratnosti v praxi svědčí způsob, kterým vyřešil část otázky, jak zdanit britskou veřejnost za války. Když byl příliš velký odpor proti zdanění válečných zisků, navrhl Keynes válečným dodavatelům: uložte si u státu peníze pro poválečnou

dobu; ať pomine nedostatek zboží a nebezpečí inflace, budete mít u státu úvěr. Návrh byl přijat.

Od roku 1943 vedl britskou finanční delegaci ve Spojených státech. Navrhl známý »Keynesův plán« na řešení poválečných mezinárodních finančních vztahů; kompromisem s americkým plánem vznikly pak *bretton-wodské dohody*; jen hospodářská převaha Spojených států způsobila, že v nich je více amerických požadavků než Keynesových. V prosinci 1945 dojednal Keynes dohodu o americké půjčce Velké Británii s podmínkami a ní spojenými a pak ji obhájil s velkou vervou ve sněmovně lordů, jejímž členem se stal v roce 1942. Snad ještě stojí za zmínku, že byl předsedou vydavatelské rady týdeníku *New Statesman and Nation*; nikdy ovšem nezasahoval do redakční politiky, takže list nebyl mluvcím jeho názorů. Národohospodářské záliby někdy souvisí s láskou k hudbě a výtvarnictví — Keynes stál v čele organizací, které pořádaly koncerty a výstavy, zejména za války.

Hrst poznatků

Marshallův žák později opustil svého učitele. Klasická ekonomie vychází ze zkoumání výroby; Keynes, stejně jako Marx, byl jinou methodou, zkoumá potřebu. Keynesovi jde zejména o vyjasnění účinné poptávky. Nezáleží přece jen na tom, co lidé potřebují, nýbrž na tom, co z toho si mohou koupit. Rází pojem »spotřební náklonnost« (*propensity to consume*); to je ta část důchodu, kterou spotřebitel je ze subjektivních důvodů nakloněn věnovat na nákup potřeb. Na objemu této spotřební náklonnosti více než na čemkoliv jiném závisí podle Keynesa plná zaměstnanost.

Když klesá výnos kapitálového statku, dosáhne jedinou hranice, pod níž se již nevyplácí investovat. To je »hraniční produktivita kapitálu«. Pak musí investovat stát — jinak nelze plnou zaměstnanost udržet.

V řeči méně neodborné to podrobněji vypadá takto: Hraniční produktivita kapitálu není ovšem totožná s úrokovou mírou, vyjádřenou v penězích; ta se u Keynesa rovná »přednosti v likviditě« (*liquidity preference*). Je to činitel subjektivní: majitel peněz se rozhoduje buď investovat nebo si peníze podržet. Z technických důvodů není možné stlačit peněžní úrokovou míru na vyšší pokleslých úrokových měr jiných kapitálových statků. (U pšenice by úroková míra byla vyjádřena množstvím pšenice.) Úroková míra toho kterého kapitálového statku je dána jejich hraniční produktivitou; ta v moderním hospodářství stále klesá. Působením hospodářského cyklu (strídání konjunktury, krise a deprese) se jednou stane negativní veličinou. Úroková míra všech kapitálových statků je ovšem v moderním kapitalismu vyjádřena v penězích. »Přednost v likviditě« působí, že nikdy nedostihne hraniční produktivity kapitálu — peníze jsou likvidnější, lidé jim dávají přednost, alespoň v normálních dobách.

Investiční ruch je základem zaměstnanosti. Působí na rentabilita; vzájemnou souvislostí hraniční produktivity, úrokových měr kapitálových statků různé likvidity a rizika a »přednosti v likviditě« přestává normálně působit. Nastává krise a deprese. Z ní se kapitalismus časem zotaví — bohužel na nižší zaměstnanosti.

Musí zasáhnout stát dlouhodobým investičním plánem. A stát musí plánovat bez ohledu na to, zda se to vyplácí. Stát musí stanovit úrokovou míru, která není dána hraniční produktivitou kapitálu.

Keynes a socialisté

Britský parlament nedávno postavil celý investiční trh pod státní dozor. »Národní investiční rada« povoluje nebo zamítá zakládání nových akciových společností. Také staré akciové společnosti smějí vydávat nové akcie jen se souhlasem státu. To prakticky znamená etatisaci investiční činnosti a tedy velmi drastický zásah do svobod soukromokapitalistického hospodářství. Britští socialisté

tu přijali učení neokapitalisty Keynese. Argumentovali: stát musí doplácet na investice v letech deprese; proč by neměl mít právo rozhodovat o investicích již v letech konjunktury?

Lze ovšem argumentovat i radikálněji: stát musí podnikání sanovat vždy v depresi, aby čelil nezaměstnanosti. Proč má podnikat jen v době, kdy se podnikání kapitalistům nevyplácí?

Keynes, který býval ve správních radách bankovních i průmyslových, má některé názory s Marxem společné. Kapital je mu akumulovanou prací. Ve stávkách vidí boj o jiné poměrné rozdělení národního důchodu mezi různé odborově organizované pracovní skupiny. Říká odborovým organizacím: Nemyslete si, že trvale zvýšíte zaměstnanost v době deprese dobrovolným přijetím snížených mezd.

Jiné poznatky

Ochranářská cla v rozumné výši jsou spravedlivá; různé státy jsou na různém stupni hosp. vývoje. Je sociálně spravedlivé chránit stát s menší výrobností. V posledních letech Keynes ovšem musil přijmout americké hledisko volných trhů; Britannie ustoupila americkému pojetí, protože potřebuje americký úvěr; Keynes ovšem nenechal nikoho na pochybách o tom, že americká ideologie vyhovuje Spojeným státům více, než komu jinému prostě proto, že jsou dnes na nejvyšším stupni hospodářského vývoje.

Theorie o paritě kupní síly (Purchasing power parity): poměr měny jednoho státu k měně druhé má být stanoven tak, aby za protihodnotu bylo možno koupit totéž zboží; před válkou byl poměr libry stanoven na 4,86 \$ — to nebylo správné, ježto za libru bylo možno koupit v Anglii víc než za 4,86 dolarů ve Spojených státech.

Vnitřní cenová hladina je důležitější než zahraniční kurs měny. A je lepší, že sociálních důvodů, stabilizovat mzdy a pak snižovat ceny, než stanovit ceny a pak zvyšovat mzdy. (V tom se tedy naše cenová politika — alespoň v theorii — Keynesem řídí.) Pozor na inflaci — je to vlastně zdanění občanstva! (I to platí o nás — dáme přednost reflaci.) Dělníci přijmou spíše zvýšení cen při stejných nominálních mzdách, než snížení mezd při ponechání cen. To všechno neplatí vždy a všude. Benham upozorňuje, že australská dělníci, kteří jsou neobyčejně dobře organizováni, přijali vysoké snížení mezd (26 %) téměř bez protestu, když to nařídil australský arbitrážní soud.

Alespoň letmou zmínkou zaslouží slavný Keynesův boj proti návratu libry ke zlatému standardu v roce 1925. Tehdy Churchill, jako ministr financí, z prestižních důvodů stabilizoval libru na hodnotě, kterou měla před první světovou válkou. Keynes správně tvrdil, že jde o kurs neuměrně vysoký; následky, jež předvídal, se dostavily.

Stejně slavný je Keynesův boj proti vyrovnávání stát. rozpočtu spořením; vzpomeňme na výrok, kterého často používal vytrvalý Keynesův propagátor u nás, prof. Josef Macek:

„... jestliže poženeme »hospodaření« (t. j. spoření v státních výdajích) každého druhu k jeho logickému závěru, shledáme, že jsme vyrovnali rozpočet na nuly na obou stranách, ale že přitom jsme se dostali všichni na lopatky a hladovíme k smrti proto, že z důvodů úsporných odmítáme druh od druhu služby.«

Lze argumentovat i obráceně: Spojené státy vydaly za války strašlivě peníze — a všichni tam přitom zbohatli.

Snad se nemýlíme, řekneme-li závěrem, že do jisté míry jsou Keynesovými žáky i nejbližší poradci Zdenka Fierlingra Nebesář a Maiwald, a že naše měnová reforma do jisté míry se pohybuje podle jeho teorie.

literatura a umění

Ferdinand Peroutka:

Tvoř, umělče...

Nemýlíme se? Jestliže se však klameme, tedy se klamou i přemnozí jiní. Mají týž dojem. Řekl nyní jeden herec, sestupuje s prken své scény. „Máte tušení, o kolik stupňů níže — proti dřívějšíku — musím sešroubovat svou úroveň, mají-li lidé na mne vůbec reagovat... To je ta otázka. Normální postoj člověka naší doby bývá naparovat se. Dunivý krok politických batalionů, pochodujících za ním, mu dodává sebevědomí. Přes to pach jakési nedostatečnosti často se dotkne nozder pozorovatele, rozhlížejícího se po širokých nivách naší intelektuální činnosti. Už jsme vyslechli mnoho přehánění: ještě nikdy netvořil umělec tak radostně jako nyní; ještě nikdy nebyla taková svoboda tisku; ještě nikdy nebyl svět tak dobrý; ještě nikdy se tak mohutně nevylévala tvořivost. A další taková »ještě nikdy«... Přesto: srovnáno s dobou první republiky — je naše nynější úroveň vkusu, intelektu, tvořivosti vyšší nebo nižší než tehdy? V této době, kdy hlavní vůdčí hvězdou bývá nechuf exponovat se, budou asi na to mít lidé dvojí odpověď: jednu veřejnou, která nepochybně bude součástí onoho chorálu »ještě nikdy«, a druhou soukromou. My pak svou soukromou odpověď raději dáme veřejně. Ještě nikdy nebyla některá odvětví naší veřejné intelektuální činnosti tak blízka úpadku, jako nyní.

V tom onom oboru jest to patrné na první pohled: v novinářství. Tu, srovnáno s první republikou, po větších lidech přišli menší, a vysoká škola politických nauk, která má vedlejší líheň také na zrod novinářských talentů, v tom jistě nepřinese nápravu. Čekejme raději na talenty, které se zrodí tak říkajíc na ulici, pozorováním lidí, událostí. Je lépe se dívat otevřenými očima než poslouchat pracně sestavenou přednášku, a ostatně, pokud částí profesorského sboru se týká... Ale tento satirický nápad raději zamlčme. V literatuře nyní daleko nepanuje takový radostný vzruch, takové opojení tvořivosti a vynalézavosti jako po první světové válce. Netřeba být čtitelem směrů a -ismů, ale lepší jsou směry a -ismy než mrtvo. A tvořivost starších, uznaných autorů namnoze ochromla záhadným způsobem. Více se polituje a reprezentuje než tvoří. Žádný čin neprotrhne obal společného průměru. Pokud se kritiky týká, jsou obecné stesky na nedostatek lidí. A v divadle — zmatek. Celkem se nemáme čím chlubit.

Bylo by leckteré vysvětlení. Politika postavila i v duchovním světě mnohé lidi na místa, která jim nepatří, a bude chvíli trvat, než bublina praskne. Mnoho významných lidí zemřelo, a noví, budoucí významní, se teprve rodí. Ano, najdou se, ale o to jde, aby je prostředí hned od počátku nenakazilo špatnými zvyky. Je ještě zmatek, ale zároveň je už čas, aby zmatek přestával. Omezujeme zejména zmatek představ. Do velké míry jsme výplody svých představ. Většina lidí nemá ponětí, jak velice povznese dobrá, užitečná představa, a kolik poškodí představa špatná. Tento úpadek, toto ochabnutí (počítáme s výsledkem odpovědí soukromých) nikdo nevyšvětlí sám.

Ale existuje jedna okolnost — ani neříkáme příčina. Snad i jí se zabývatí bude dosti.

V politice, kde vedete mnohost lidí k svému cíli, kde jest potýkati se s odporujícími silami prostředí, jsou kompromisy nezbytny. V umění však vedete k cíli sám sebe, a potřeba kompromisů není naléhavá. V politice děláte kompromisy s jinými, v umění sám se sebou: to jest méně čestné. V politice nesvedete nic sám, v umění všechno hlavní musíte svést sám. Zde nejvíce platí: pomoz si, a společnost ti pomůže. Na tajemství umělecké tvorby nedosáhnou žádná oblíbená politická pořekadla o individualismu, liberalismu a kolektivismu. Tím se jen ztrácí čas. Existuje velké, základní tajemství umělecké tvorby: pravděpodobně musíš nejdříve sám něco být — lidsky, osobnostně — abys něco vytvořil. Není velkého umění bez vytrvalé a zatvrzelé práce na sobě; jinak jest jen uměníčko, jen dovednost. Zajisté, umělec může přijímat kolektivní inspiraci jako každou jinou, ale nejdříve musí být dost silný, aby ji unesl a zmožil formou. Člověk může a má nést břemena. Ale aby tak mohl činit, musí mít kostru.

Ale někteří lidé jakoby neměli vlastního motoru a čekali, že na východě nebo na západě se zdvihne vítr a zaduje do jejich plachet. Dali se přemluvit, že je ponese kolektiv. Věří více v něco, co je postaveno mimo ně, místo v nejvlastnější síly umělcovy. Očekávají, že odkudsi zvnější síla na ně sestoupí síla a čistota, kterou mají mít v sobě. Místo, aby byli tryskajícím pramenem, jsou ochotni se přizpůsobit. To se netýká jen těch, kteří stojí na levici, také těch, kteří jsou napravo. Někteří z nich přímo vzbuzují dojem, jakoby nemohli tvořit, dokud nebudou vědět, jak dopadly volby. To je nedůstojné. Čekají na kolektivní inspiraci jako na bič, který nad nimi zapráská.

V psychologii umělecké tvorby nebude nikdy mít kolektiv tolik blahodárného vlivu, jak je nakloněna se domnívat revoluční doba, která je odkázána na davy. Zatím mnozí z nás jsou nad pozorovaným úpadkem (nebo ochabnutím) bezstarostni, protože trpí na ilusi, že zvítězí kolektiv svede všechno a že také pro zrod umělců a spisovatelů zařídí nějakou líheň, ve které bude možno vyrábět tvůrce jaksi racionalisticky, seriově, podle toho, jaká bude chuť a potřeba. Kolektiv zařídí školky pro genie, a kde dříve vyrostl jeden genius, tam nyní poroste deset. »To my dovedeme, to my už nějak zařídíme«... Nedovedete a nezařídíte. Je tvůrčí mysterium, kde umělec stojí vždy sám, a podivná vždy bývala místa a kouzla, odkud se náhle, proti očekávání, vynořil tvůrce. Jsou i podivní, kteří spojují naděje na růst talentů i s pouhou regulací knižního trhu, jako vůbec v převratných dobách sotva který nesmysl není zastoupen.

Společnost zaisté může spisovateli ulehčit jeho hmotný úděl, pozlatit jeho postavení a vůbec postavit duchovního člověka na první místo, na němž v kapitalismu stál člověk výdělkový. Ale neslibujte si od blahobytu mnoho pro tvořivé síly umělcovy. Někdy naopak se na ně blahobyt snese jako mlha. Snad se někteří naši umělci vůbec poněkud zmátli výhlídkami, které se před nimi náhle otevřely v socialistickém státě. Trochu příliš si pohrávají se svým novým postavením, a zapomínají na onen těsný tvořivý prostor, kde vždy budou státi sami, bez pomoci před svým úkolem. Jsou celkem tři druhy lidí: 1. ti, kteří jdou za mocí, 2. kteří jdou za poznáním, 3. kteří jdou

za tím, aby procítili život a pak dojmali lidi — to jsou umělci. Nevzejde nic dobrého z toho, jestliže první a třetí typ se směšují v tlačnici vzrušené, měnící se doby. Hle, umělec, spisovatel, lákaný osobní mocí, společenským vlivem... Tak je možno příjemně prožít rok, dva, ale už paměť velmi blízké budoucnosti se nad ním zavře, poněvadž více běhal za chvilkovými věcmi, než za trvalými. Patrně už samo horlivé pěstování společenského života je pro umělce nebezpečné, poněvadž život, který tak rychle prchá mezi banketem, recepcí a reprezentačním čajem, pobyt v prostředí, kde se člověk stále o tolik více vydává než přijímá, ho odvádějí od oné nezbytné, plodné, hrdé a snad někdy i nevládné samoty, ve které jediné rostou tvůrčí síly. Bude dobře, když v nové společnosti duchovní člověk vystřídá kapitalistu na stupnici vážnosti. Ale spisovatel přece nemá v nové společnosti nahrazovat starý typ buržoasní dámy, která byla dnes »už na čtvrtém čajičku«. Jestliže působí tolik rozptylných sil, pro umělce třeba nemilosrdně vydati heslo: k sobě! I když tím přijde o některé drobné příjemnosti.

Umělec se často nyní stává úředníkem. Přemlouvají ho dále, aby tvořil tendenčně. Horlivě konečně žije společensky. Ale úředník, společenský tvor a straník — to jest příliš mnoho na mysterium umělecké tvorby. Nic nepomůže se opít na konci banketu. Tak laciná inspirace nepřichází. Nepomůže chodit mezi lid do — dobříšského zámku, kde jsou spisovatelé mezi sebou a kde jako v zrcadlové síni se obírájí stále táž spisovatelská tvář. To je druhé heslo pro spisovatele: pryč od společenských a literátských příležitostí, blíže k životu!

Kéž se umělci nezatočila hlava nad jeho novými společenskými a mocenskými možnostmi, kéž by si příliš dlouho nehrál s tím, co dříve nemohl a nyní může, a kéž by se bez lítostivého ohlížení vrátil k své nejvlastnější cestě! Umělec má mít bystré, ne velké oči. Porevoluční doba byla u nás na uměleckém poli charakterisována právě velkýma, trochu vytrněným očima a organizační pověrou. Můžeme, co chceme; trochu si zaorganisueme — a bude to. Búhsámví, co vše se očekávalo od milostivého ducha doby! Talenty i publikum. Typickým příkladem byl nadprodukční chaos v divadelnictví. Nadprodukce bez kvality. Známe celkem možnosti našeho divadelního konumu. Byly pro něj po loňském květnu vytvořeny příležitosti, které jej mnohonásobně převyšovaly. Zde nepomůže přemlouvat, zde pomůže jen sama katastrofa, jen neochota diváků, která naše divadelnictví vrátí k přirozenějšímu řádu věcí.

Je mnoho lidí, kteří by stejně nikdy nevytvořili nic pořádného, ti nechť se tedy baví, jak se jim chce. Ale opravdových tvůrců je škoda v tomto zmatku. Plastickým a zajímavým příkladem, jak se podléhá chaosu, byl E. F. Burian. Tento znamenitý divadelník a nepřijemný repatriant se vrátil z koncentračního tábora s jakýmsi psychickým úrazem a ve vzrušení, které ho stále odvádělo od tvořivého klidu. Pět divadel, časopis a rozhlasové projevy — jaký to omyl pro umělce, který může tvořit jen v soustředění! Dost dlouho se pohyboval jako hvězda vymrštěná ze své dráhy. Dlouho trvalo, než dospěl i jen k tomu jednoduchému poznání, že na něm mnohem více záleží ja-

ko na divadelníkovi než jako na repatriantovi, a že vše, co může říci o politice, je nic proti tomu, co může vykonat v divadle. Nikdo snad nemůže tu vykonat tolik jako on. Jakou cenu mělo, co místo toho předvedl? Leccos vypadá jako aktivita, jako energie — a jest to jen okolkování.

Doba čeká na tvořivé slovo svých umělců. Necht' neokolkuje společensky, politicky, repatriantsky, ani žádným jiným způsobem. Necht' tvoří.

život a instituce

Inž. C. Adamec

Anglie v našem veřejném mínění

»Sociologický kruh« za pomoci »Čs. ústavu pro výzkum veřejného mínění (přípravný výbor) podnikl ještě před Churchillovou řečí ve Spojených státech výzkum postoje veřejnosti k Anglii. Osobně byl dotázán náhodný výběr lidí v holešovickém přístavu a ve vilové čtvrti na Hradčanech. Úmyslně byly voleny takové dvě části Prahy, aby byly zachyceny dvě sociálně kontrastní skupiny. V přístavu byli mezi dotázanými vešměs přístavní dělníci, jako jeřábníci, nakladači, plavčíci a loďníci; ve vilové čtvrti byla do výběru zahrnuta svobodná povolání, úřednické a podnikatelské vrstvy.

Každému z dotázaných byl předložen seznam jednácti výroků, z nichž každý představoval určitý stupeň hodnotícího postoje vůči Anglii. Dotázaný měl zatrhnout výroky, s nimiž nejvíce souhlasí. Když tak učinil, byla mu položena otázka: »Co jinak soudíte o Anglii?« — a odpověď byla zaznamenána.

Takto získaný materiál přinesl výrazné výsledky. V přístavu převažují názory radikálního anglofobství. Více než polovina hlasů (58%) připadla třem výročkám, které shrnují postoj k Anglii na pojmy sobectví, imperialismu a zrady. Tyto tři výroky, jež dostaly dohromady více hlasů než zbývajících osm, znějí:

»Angličan je kavalír, pokud nejde o jeho vlastní.«

»Anglie obětuje raději deset středoevropských národů než jednu kolonii.«

»Anglie nás zradila již jednou, až k něčemu dojde, zradí zas.«

Naproti tomu výsledky ve vilové čtvrti se zcela liší od smýšlení v přístavu. Rovněž zde se vyslovuje více než polovina hlasů (56%) pro tři výroky; avšak obsahem těchto výroků, které leží na opačném konci stupnice, je vděčnost za pomoc Československu v této válce, ocenění mravních kvalit a uznání podílu Anglie na společném vítězství nad Německem. Výroky, jimž zdaleka dávají přednost obyvatelé vilové čtvrti, jsou tyto:

»Měli bychom být vděční Anglii, že vyzbrojila naši zahraniční armádu a že poskytla pohostinství naší vládě.«

»Všichni spojenci se zasloužili stejným dílem o vítězství, tedy i Anglie.«

»Když bylo nejhůře, Angličané našli sami sebe a hrdinně odolali nebezpečí nacismu.«

Většina spontánních výroků, zachycených v přístavu, zapadá do zřetelného podráždění dělníků vůči Anglii. Vyskytují se výroky: »Ať vydá Prchala.« — »Vede protislovanskou politiku.« — »Zotročuje čtvrtinu lidstva.« — »Proč nevyžene fašisty?«

Ve vilové čtvrti naproti tomu nenesou výroky tak zřetelnou pečeť vlivu tisku a nejsou tak zřetelným odrazem současného politického dění. Některé z typických

výroků jsou tyto: »Není dobře myslet pořád na Mnichov.« — »Vzpomínám na ni ráda.« — »Musíme ji mít stále v paměti.« — »Věřím, že se vyrovná fair se socialismem.«

Zdá se, že není ukvapenou generalisací usoudit, že postoj k Anglii je do značné míry podmíněn třídním činitelem. Dáme-li se do hovoru o Anglii s náhodným dělníkem, je tu více pravděpodobnosti, že narazíme na kritický postoj, na živou představu Mnichova a na skepsi o vztazích této země k nám. V rozhovoru s příslušníkem úřednických vrstev je pravděpodobnější, že se setkáme se sklonem přehlížet mnichovskou zkušenost, vyzdvihoval mravní kvality Angličanů a oceňovat účast Anglie na válečném úsilí.

Tento závěr byl potvrzen i souběžným šetřením mimo Prahu. Téže metody a týchž výroků bylo použito při šetření v malé vesnici v Orlických horách, v Písku a v Tišnově. Vždy se ukázalo, že mezi třemi výroky, které dostaly největší počet hlasů, byly zastoupeny soudy diametrálně se lišící, tedy výroky nacházejících se na protilehlých pólech stupnice. V těchto třech případech byl totiž dotázán zcela náhodný výběr lidí všech sociálních vrstev. Zejména v Tišnově se ukázalo, že protianglické výroky vycházejí od dělníků. Všude lze pozorovat příkré rozpory v názorech o Anglii.

Jaký je smysl těchto rozporů? Sociologie správně pohlíží na veřejné mínění jako na výtvar spleti působení, z nichž nejdůležitější je propaganda. Rozborem informací, které náš tisk poskytl veřejnosti od květnové revoluce až do dneška, bychom se přesvědčili, jak nestejně informují jednotlivé listy o událostech v této zemi. Výběr zpráv, jejich úprava a umístění je různé u různých listů. Proto se dostává čtenářským obcím jednotlivých listů značně odlišných informací, což pak vytváří protichůdné obrazy o této zemi.

Mimo současné zdroje informací dlužno však uvážit i sběh událostí v posledních letech. Anglie byla dlouho po první válce neodlučitelnou částí naší představy západního světa, který po vítězství nad Německem a Rakousko-Uherskem se stal kmotrem nové republiky. Chamberlainovská politika kolem Mnichova znehodnotila však prestiž této země v Československu. Chamberlain zkypril půdu, do níž německá a protektorátní propaganda zasevala během války své semě. Popularita, kterou Anglie získala vyhlášením války Německu, se drobila následkem toho, co se u nás jevilo jako neustálý odklad invase. Spleť těchto situací, z nichž každá vytvářela představy, přičítá se dřívějším, jest jednou z příčin dnešního zmatku, nerozhodnosti a rozporů ve smýšlení o této zemi.

Na tyto rozpory však možno pohlížet rovněž jako na součást hlubšího evropského problému. Žijeme v době, kdy se střetají světy dvojího pojetí demokracie. Jeden klade na nejvyšší stupeň hodnot osobní svobodu, druhý rovnost hospodářské příležitosti. Československo, ležící na dějinné křižovatce myšlenkových cest, se nevyhne konfliktům v názorech na podněty, vycházející z obou stran. Košický program a jeho provádění v prvním roce po osvobození znamená šťastné, protože nenásilné sloučení obou vlivů. Politická praxe je sociologicky oblaštěná, a zde nacházíme vnější jednotu. Skrytější hladina mínění však stále vykazuje známky nejistoty, rozporů a tápání.

Lze-li si představit východiško z podobných rozporů ve veřejném mínění, jest hledat nápravu především v lepší a objektivnější informaci. Tak jako potřebujeme stále více odborných a spolehlivých zpráv o Sovětském svazu, tak by prospělo i více netendenčních zpráv o Anglii. V příštích letech jak naše země, tak Velká Británie budou vážit zkušenosti své socializační politiky, a proto výměna technických informací, vědeckých pramenů, znalců a studentů dozajista prospěje oběma stranám.

Čeho je dále zapotřebí, jsou objektivní prameny o mnohých událostech, o válečném úsilí spojenců, o průtazích invaze do Francie a podobně. Tisk na prvním místě může objasnit mnoho otázek, na něž početné složky veřejnosti dosud hledají odpověď.

otázky a odpovědi

Ještě komunistova odpověď

Vážený pane redaktore,

ještě krůček a může být jasno na obou stranách. Půjde-li nám více o věc, o jádro věci, než o zdárný průběh osobní diskuse a obratné šermování, je naděje, že jsme papírem neplytvali nadarmo.

Vy pravíte: »Nedorozumění jest hlavní nedostatek naší doby a nepodaří-li se to napravit, může se z toho vyvinout hlavní tragédie naší doby.« Nedorozumění (kdyby to, co Vy jím nazýváte, bylo nedorozuměním), by byl nedostatek způsobený omyly nebo různým vykládáním jednoznačných pojmů a jeho povaha by jistě nebyla tak tvrdošíjná. Chladný stín, který leží mezi oběma tábory, není zaviněn nedorozuměním: Spíše tím, že oba světy si rozumějí až příliš dobře, příliš dobře na to, aby si mohly podat ruce a nepovažovat se navzájem za veliké nebezpečí.

Neboť charaktery obou polů jsou tak rozdílné, že tu není místa pro víc, než chladné stíny. Což kapitalista a dělník nejsou bytostmi z různých planet? A reakcionář a revolucionář, otrokář a otrok, nejsou to všechno lidé z různých planet? Popíráti to, znamená propadnout abstraktnosti a nevědětí ničeho o lidech.

Na tom nemění nic ta skutečnost, že třídní boj ve svém dnešním stadiu lidové demokracie nabyl tvárnosti, zdánlivě nepodobné formám předválečným: v důsledku nesporného pokroku jde dnes spíše o regulaci společenského toku, o pozvolné převádění společenských vrstev k socialismu. Zajisté, že není dostatečně společné základny myšlenek a citů: ale i tak jest tolik jednoty, kolik jí má být — jednoty, která jest branou jediné budoucnosti národa. Zdar nebo nezdar tohoto nesmírného úsilí regulace národní společnosti, jest život nebo zmar národní existence. To jest vnitřní obsah Národní fronty. Žádati více, znamená ignorovati skutečnost. Lidská společnost ve své historii, která jest jen jediným řetězem vývoje, změn, jest ovšem ve stadiu, které jest možno nazvat tříděním duchů. Je to jen jiný výraz pro ideologický boj.

Mám za to, že nejvyšší pohnutka, kterou může být lidský tvor vznícován, jest snaha učinit svět lepším. Tyto tendence je nutno brát velmi vážně a nepřátelství, které vzniká mezi ideologiemi, je jen důkazem opravdovosti, s níž svou věc pojímali. Proto hnutí, nesené světovým názorem, který konstatuje jistá fakta a samozřejmosti, z nichž závěry jsou u normálního člověka zcela prosté a jednoznačné, pocituje nesmiřitelnou nenávisť ke každé formě setrvačnosti a reakce, i když tato, jak tomu často bývá, si o sobě myslí, že není reakcí. To není bilance truchlivá nebo radostná, ani nijaká: taková jest prostě skutečnost. Je to stav kapitalistické společnosti. Chtít opak jest také romantismus. Není třeba domnívat se, že to je skutečnost povážlivá, věstící něco nedobrého — spíše naopak. Je jen důležité uvědomit si ten prostý a základní fakt, že tento duševní a mravní život národa a jeho svatý třídní boj jsou v dnešním světě podmiňovány existencí svobodného státního útvaru. Není na světě národa, alespoň národa na stejném stupni vývoje hospodářského a duchovního, který by byl jednotný v myšlení a citění více než náš, vyjímaje jednotu oněch věčných základních pravd, které tvoří jednotu všeho lidstva. Proto není Národní fronta ani ilusí ani lstí, předpokládaje ovšem, že od lidí, jež v sebe zahrnuje, neočekáváme více než jest v lidských silách.

Ani měšťácké třídy nemohou dnes přivíratí oči před dějinnou nutností socialismu a proto se dožíváme toho neupřímného a pojmy matoucího stavu, že dnes praporem socialismu mává kdekdo, i tyto měšťácké vrstvy, které poněvadž již není vyhnuty, jsou ochotny připustit sociální reformy, ovšem v rámci kapitalistického systému: aby se vlk nažral a koza zůstala celá. Lovit v těchto zkalených vodách, vrátit pojmům obsah, jenž jejich jest, především po-

jmu socialismu, který byl již tak roztažen, vyprán, zformován, že se do něho vejde i celá měšťácká morálka, toto jest také nesmírně horké zrno sváru a nejednoty. Víme, že každé myšlenkové svaté nepřátelství předpokládá, abychom jako národ měli svůj stát: tam, kde ho není, nejde už o nic jiného než o život, zbavený vši ceny. To jest vnitřní obsah každé Národní fronty. Není možné, aby národ, ve svém souhrnu tvořený množstvím různorodých složek a tříd, a tedy i morálek a kultur, byl takto jednotný.

Jest jistá tenká třída společenské a politické inteligence, jejímž jediným zřídlem života a moudrosti jest inteligence a jejíž profese jest inteligence: tato třída reprezentuje uzavřenou a dovršenou kulturu měšťáckou a žije jaksi z pařitaire: ne býti, ale zdáti se. Na všem, i na době a jejích průvodních zjevích, jako by si ověřovala, zda jest ještě stále dosti inteligentní a zda prameny jejího ducha nevyšychají: potom, ujistivše se, že tomu není tak, spokojené dál klímá: ale tvůrčí není. Zdá se dokonce, že životu, který jest mnohem obsažnější, přináší dost málo. Z toho vyplývá zvláštní hrdopýšnost, nepříjemná odolnost vůči každému nadšení a svatému zápalu a sklon špatrovati v komunistickém entusiasmu jen batolení. Tato vrstva politické inteligence svou současnou činností připomíná záměrnou snahu vyvolat atmosféru první republiky, z dob bojů o svobodu. Tato vrstva jako by nevěděla ničeho o šesti letech protektorátu. V tom jest její strašlivý a houževnatý omyl. Občas, hledíc na překážky poctivého dorozumění, ptá se, jsou-li komunisté ochotni trvale něco odpisovat ze svých idejí, trvale slevovat ze svého marxismu — leninismu, jak toho koaliciční politika vyžaduje, má-li zůstat koaliciční. Přehlíží onen nesporný fakt, že je mnohem více na čase ptáti se, zda měšťácké třídy jsou ochotny trvale odpisovat něco ze svého měšťáctví, trvale slevovat ze svého měšťáckého nazírání, jak toho koaliciční politika vyžaduje, má-li zůstat koaliciční.

Zajisté, že není nutno, aby se všichni stali komunisty: ale zajisté jest stejně nutno, aby národ nevychoval již děle třídy, které patří minulosti. Budoucnost národa nemůže být zachráněna lidmi, kteří netoliko jsou tak nezralí, ale žijí ještě v duchovním světě měšťáctví a jsou politicky tak lhostejní (nebo zakeřní), že věří, že hospodářské reformy samy spasí svět a mohou být, značně zpitvorené a kapitalisticky chápané, základem příštího socialismu. Výchova dětí nemůže být bez nebezpečí ponechána v jejich rukou. Jestliže upadající sekty společenské, z nichž nejmarkantnější jsou v našem národě maloměšťáci, dosud se pokoušejí udržet různými úkony lidského ducha v čarovném kruhu pitvorně znetvořených přirozených pravd a romantických předsudků a pověr, jejich vliv musí být bez milosti vyhoštěn ze škol, z čítanek, z myslí, z obecné, drobné denní morálky lidí, dokud nevezmou za své ve všeobecném opovržení, nebo neobjeví duši a sílu, jež jest utajena v každém dogmatu. Skutečný třídní boj, počíná třídám uvědoměním a bude bojem mezi intelektuálními třídami, jak praví Shaw: a cenou vítězovou bude duše dítěte.

Žádný komunist, pokud vím, nepopíral cenu svobody a naopak proklašoval, že jest prorokem svobody ještě větší a plnější: říkal naopak, že tato měšťácká »svoboda« jest iluze, že to je svoboda pozlátková, výsada vládnoucí a majetné třídy, že to jest svoboda »míti hlad«. — A rád bych slyšel věčné námitky, v čem skutečná svoboda dnes doznala újm. Změnila jen svůj obsah v tom smyslu, že to není již svoboda otroků, ale tají v sobě již příslib té budoucnosti, která přinese svobodu svobodného člověka. — také humanismus nepovažujeme za předmět hovoru až zbude volná chvíle: závažnost obou idejí nikdo nezlehčoval. Je to jen rozdíl z názoru na to, co jest primární. Zajisté, že jest humanismus stejně velikým úkolem jako socialismus, který jest ve své podstatě dítětem humanismu: jde jen o to, aby se jemné a křehké problémy humanismu nepletly pod nohy zařizujícího se socialismu. Dejme tomu, že jistý člověk pojal předsevzetí začítí nový život: zbořil nebo opustil svůj dům a na nové půdě, na níž stojí, musí postavit dům nový. Není to žádný barbar, ale ví, že dříve nebude moci číst nebo hloubat o svém mravním polepšení, dokud nepostaví z cihel barák, ve kterém by hloubal a četl. Přehlíží snad tyto duchovní stránky života tím, že se jimi nezdržuje po dobu, ve které hází lopatou? že neměří svůj příští domov na půl oka, druhým louskaje v knize? poněvadž kdyby to činil, stavěl by huře a děle. Zevšeobecnění principů socialismu jest časově to pr ní a dnes nejdůležitější: jde o to, veliké a slavné ideje socialismu nějak směřit v drobné: v drobnou denní morálku a náboženství národa.

A dále: také humanismus, jehož se dovoláváte, byl právě tak jako všechno vychován a formován kapitalismem a socialistický humanismus bude také podstatně jiný, než humanismus měšťácký. Všecky naše ideje a představy jsou ještě výsledkem a plodem kapitalistické společnosti: naše matky učí morálce feudalismu, pokaženého moderním obchodním duchem, naše školy, lidová moudrost, všechno: prostá lidská morálka s tendencí přirozené životní tíživosti ukazuje na vojenského dobyvatele, na vykořisťovatele, na chytráka »šikovných« vlastností, na vředláře jako na vzor všeho, co jest úspěšné a dobré. I nejužší vztah člověka k člověku není zcela svobodný a humanitní: obyčejný soukromý denní styk dvou lidí na to churaví. Rovněž základy mnoha starých a vžitých institucí a konvencí, na nichž stojí třeba manželství, nejsou svobodné a humanitní: a nabízejí vykořisťování člověka člověkem. A vůbec celá fari-sejská mravnost, náboženství, celá kultura. Marně káží proroci, prohlédající celý podvod a hlásající lepší evangelium: dávky bludného učení a zásad v nejběžnější formě všedního života, malá, hlodavá praxe, denní »životní zkušenosti« blamují každou ideu, předvádějíce egoismus, omezenost a nízkost jako jedinou zárukou životního úspěchu. Tomuto duchovnímu světu maloměšťáctví jest nutno vypovědět boj velmi vášnivě. Jde vždy o celý rozsah lidského života, ve kterém nezáleží jen na tom, jak jsou rozděleny příjmy, nýbrž i na tom, jak jedná člověk s člověkem, jaký jest stav veřejné morálky a je-li člověk zbaven všech pout, také před-sudků. Ale především měšťáctví jako duchovní disciplíny. Opravdu není člověk živ jen chlebem. Jde vždy o plného člověka, ne jen o člověka ekonomického. Abych byl přesný, socialismus v sebe zahrnuje více než jen starost o rozdělení příjmů.

Zájem o to, jak se socialisace provádí, jest zájem vznešený a nutný a nikde není zákazu neupozorňovat na chyby, které se stanou. Opět nešlo o princip, nýbrž o míru a způsob věci. Nešlo o detaily, ale základní linie. Abychom se nedívali malou klíčovou dírkou, která rozhled skresluje: abychom pro relativně malé a nepatrné vady nepřehlíželi dejme tomu nesmírné a nesporné zásluhy světového komunistického hnutí o socialismus, o mír, o svobodu, o národ, o lidský život. A mnoho jiných vítězství a ctností, které způsobily, že obrovské masy lidstva se dnes hlásí pod prapory komunismu, i z těch, kteří by bez jasných a viditelných zásluh mamutích rozměrů na tuto cestu nepřišli. A neměňelo o to, že konstatujeme-li již jisté přemahy a chyby, záleží i na tom, do kterého tábora je vytrubujeme a s kterou ozvěnou počítáme: zda do toho, který je můž, to jest, který má vůli a moc je napravit, nebo do tábora těch, kteří lačni čekají na každou novou fámu o zvrstvech revoluce. Proto slušní a pokrokoví lidé, jsou-li úměrně své slušnosti i uvědoměni, budou těžko našimi nepřáteli. Velmi záleží na tom, jaký způsob si kritika socialismu zvolí a jaké podoby nabude v představách socialistů.

Tito kritici mohou socialismu pomoci tím, že jej stále kontrolují, ale mohou také plout ve vodách demagogie, což jest pokušení jistě velmi naléhavé a svůdné: beztvary šluk zmatených a prostomyslných lidí, s dětinským pohledem na politiku od »hokynáře« a od »holiče« je ochotný materiál, který čeká na svůj příští fašismus.

Miloš Kopecký

dopisy

O majetku, právech a myších

Vážený pane doktore Hejdo,

bylo by méně nedorozumění v diskusi o majetkových dávkách, kdybyste nedokazoval s výtkou na mou adresu tytéž věci, které já jsem tvrdil, a nepodkládal mi snahy, které jsem prude odmítal. (Tak na př. tvrzení, že chci potrestat podnikatele, který poctivě vyráběl, je směšné — to bych totiž potrestal nejprve sám sebe.)

Podstata sporu je v tom, lze-li za léta 1939-1945 nazírat jako na dobu normální kapitálové tvorby. Vy tvrdíte, že v oné době výroba se nezměnila — nic se nezměnilo — jen peněžní měřítko. Já naopak soudím, že se změnilo téměř všechno — až na setrvačné myšlení některých hospo-

dářských odborníků, kteří pravidla, empiricky zjištěná za určitých předpokladů, pokládají za obecné zákony, jejich platnost je nezávislá na místě, času a okolnostech.

Nevím, v kterém zákoníku světa jste našel zákon, zaručující podnikateli (hospojino, zda jste to Vy, já nebo akciová společnost) právo na minimálně 50% výnos jeho kapitálu — právo tak nezadatelné, že musí činit jako nerozborná skála i uprostřed světa, tříštěného atomovými pumami. Kdyby takový zákoník existoval, musila by v něm být zaručena i jiná práva vyšší a posvátnější — která vesměs byla za této války porušena. A ptáte-li se, z jakého důvodu podnikatel ztratil za války své právo na zisk, odpovídám: Z téhož důvodu, pro který miliony lidí ztratily v té době právo na lidskou důstojnost, na čestné podmínky života, ba i na život sám. Z toho důvodu, že v oné době nad velkou částí světa vládlo násilí, podvod, ničení a falšování hodnot fyzických, hospodářských i duchovních. Myslíte, že chci dokazovat, že je to správné, že je to spravedlivé? — Co Vás napadá — já jenom konstatuji, že, bohužel, je to u tak a že je nezbytné vyrovnat se s důsledky z toho plynoucími.

Tvrdil jsem, že v uplynulých sedmi letech úhrn reálného národního majetku (bez jakékoli peněžní optiky) nevzrostl, nýbrž se zmenšil. Nepokoušil jsem se toto tvrzení ani popřít, tím méně vyvrátit. Ale jak je to možné — žasnete — když přece po těch sedm let se u nás pracovalo — a pracovalo se také produktivně? Odpusťte, vážený pane doktore, že na primitivní otázku musím dát primitivní odpověď.

Občané jedné vesnice ukládali po jistou dobu výtěžky svého hospodaření do skladiště. Jeden brambory, druhý oves, třetí pšenici — každý do své příhrady. (Abychom se nemýlili: nebylo tu žádné kolektivní, nýbrž soukromé vlastnictví — to společné skladiště jsme si vymysleli jeňom proto, abychom měli přehled o úhrnném majetku obce.) Starosta jim vydával potvrzenky na každý přínos a každý z nich si zapisoval své přírůstky do notesu. Aby nebyli mateni peněžní optikou, zapisovali prostě věrtele. Pomocí těch stvrzenek a zápisů mohli dokonce mezi sebou obchodovat. Tak na příklad soused Bárta, který produkoval pšenici, dával z nějakého důvodu přednost bramborám, které dodával soused Vondráček. I vyměnili si (v nějakém poměru) příslušné stvrzenky, provedli patřičné zápisy ve svých notesích a Bárta stal se tak majitelem hromady brambor. Všichni poctivě pracovali a zapisovali své přírůstky — malér byl jen v tom, že mezitím do skladiště vnikly myši a užíraly, ze zásob víc, než pilná práce dokázala doplňovat. Obec s touto pohromou dlouho těžce zápolila — jednoho krásného dne se konečně podařilo myši vyhnat a bylo možno provést inventuru. Ukázala se ovšem smutná pravda, že ve skladišti je teď úhrnem méně věrtele, než bylo před myší záplavou, že tedy obec vcelku nemá žádného přírůstku, nýbrž úbytek na svém dřívějším majetku. A že se to celkem nedá vyrovnat ani reparacemi od těch myší, ani dodávkami, které slíbila přítelkyně UNRRA.

Občané byli rozumní lidé a uznali nezbytnost. Dali se také přesvědčit, když jim to starosta vyložil, že jejich stvrzenky, kterými prokazovali své majetkové nároky na obsah příhrady, nemají už dřívější hodnotu a že také příslušné zápisy v notesích musí být odepsány. Věc se však komplikovala tím, že myším brambory nechtunaly, takže soused Bárta našel obsah své příhrady celkem nedotčen, kdežto Vondráček, Procháзка a Novotný, kteří tam měli obilí, neshledali ani zrno. Vznikla vzrušená debata. Bárta předložil svoje zápisy, vykazující poctivý, občanský přírůstek. Konstatoval, že to přesně odpovídá obsahu jeho příhrady, která obsahuje docela reálné brambory, nikoliv falešné. A dovodil z toho, že si na svo je brambory prostě nedá sáhnout, protože si je za prvé poctivě vydělal, za druhé do toho nikomu jinému nic není a za třetí by bylo nespravedlivé, aby byl trestán za svůj normální zisk.

Vondráček na to ostře rezonýroval, že vlastně ty brambory byly vy dobyty prací jeho rukou, která byla neméně poctivá, jako Bártova. Že za to nemůže, když mu z výtěžků jeho práce zůstaly teď v rukou jenom ty potvrzenky, kterými si může zapálit fajfku. Že ostatně, jak bylo ukázáno, všechny ty zápisy v knížkách pozbývají platnosti a tím padá také jeho někdejší transakce s Bártou. A že zkrátka chce svoje brambory zpátky.

Ostatní — ku podivu — také nesdíleli Bártův názor a sklonili se spíše k myšlence, že by se měl soused s nimi a brambory rozdělit. Podívej se, sousede, vykládali mu,

všichni jsme poctivě pracovali — ale byli jsme postiženi společnou pohromou, která reálné výtěžky naší práce z větší části pohltila. Že to, co zůstalo, je soustředěno v příhradce, znějící na jméno jednoho z nás, je celkem způsobeno náhodou nebo sběhem okolností. Z toho nevyplývá, že by musil zůstat nedotčen také majetkový nárok právě jen na tuto příhradu. V dobách pohromy nadě všechna práva, zejména nad práva majetková, vyrůstá právo zvláštní — právo na solidaritu, kterého se proti tobě dovoláváme.

Bárta zůstal jako dub. Tvrdšíje odpiral rozhlédnout se po celkovém stavu skladiště, upiraje zrak výhradně na určitou, individualisovanou příhradu. Byl totiž ve svém srdci zarytý liberál, ačkoliv si říkal socialista. Nakonec to prohrál. Částečně proto, že byl v menšině, zejména však z toho důvodu, že — vzhledem k době a okolnostem — neměl pravdu.

Takový asi bude, vážený pane doktore, osud osnovy o majetkových dávkách v nynější sněmovně, a na tom výsledku by pravděpodobně mnoho nezměnily sebe obsáhlejší ankety. Já jsem si tu osnovu nevmyslil a s jejími autory svedl jsem v uplynulých týdnech nejeden junácký mejdan, kterému byste byl jistě tleskal, kdybyste ho sledoval zblízka. Domnívám se důvodně, že původní znění osnovy bude značně zlepšeno. Ne sice ve věci sазeb, ale v neméně důležité otázkě splácení dávek. Subkomise rozpočtového výboru, ve které jsem měl čest zasedat, doporučila jednomyslně opatření, kterým se v těch případech, kde není vázaných vkladů nebo jiných vhodných hodnot, umožňuje úhrada dávek dlouhodobých nízkou záročitelným úvěrem. Tím se podstatně oslabí rizika, kterých se obáváte. Přes to bych ovšem mohl uvést velké množství kritických připomínek k tomuto zákonu, tím spíše, že sám jsem podnikatelem, kterému se majetkové dávky hluboko zařiznou do masa. Mám snad tu výhodu, že jsem před dvaceti léty začínal doslovně z ničeho, s vypůjčeným kapitálem, že po krátkém vzmauchu konjunktury prodělával jsem těžkou krizi let třicátých, která majetkový stav podniku vrhla zpět téměř k nule — převsrděl jsem se zkušeností, že majetek je méně důležitým předpokladem prosperity podniku, hlavní věcí je práce a výkonnost — v tom se mnou nepochybně souhlasíte.

Alé právě proto nemohu se smířit a tak výhradně záporným postojem, jaký projevujete ve svých vývodech. Neří tam jediné pozitivní řádky — jen a jen negace, výtky a strach z budoucnosti. Nepráhl bych si, aby ve straně, jejímiž jsme oba příslušníky, převlád tento způsob myšlení. Vestigia terrent — osud národní demokracie je příliš výstražný. Můžeme mnohé zlepšit, mnohým škodám zabránit, mnoho užitečné práce pro stát vykonat jenom za jedné podmínky: že se oběma nohama postavíme na půdu dnešní skutečnosti, že se nebudeme dovolávat práv době a okolnostem nepřiměřených — ale že se stálým zřetelem na nezbytnost národní solidarity budeme do nových řádů politických, hospodářských i sociálních včleňovat zdravé prvky hospodářské zkušenosti minulé: výkonnost, odpovědnost — a podnikatelskou odvahu k rozumnému riziku.

V Praze, 5. května 1946.

Ing. dr. Štěpán Jelík

Dopisy nekomunistů

Vážený pane redaktore!

Je tomu již více než měsíc, co v »Dnesku« začala debata o komunismu. Bylo otištěno několik hlasů extrémní pravice, celá řada dopisů členů komunistické strany a konečně Vaše odpovědi na valnou část těchto dopisů, odpověď intelektuála, snažícího se objektivně a s určitým odstupem najít správnou demokratickou cestu.

Bohužel, vzniká z celé této debaty pro nestranného a do celého našeho veřejného života nezasvěceného pozorovatele nesprávný dojem o rozvrstvení našeho národa. Vypadá to, jako by na jedné straně stál komunistický blok, silný, s přímo vojenskou kázní a s celou řadou inteligentních a nadšených stoupenců. To je konečně pravda, kterou nemá cenu si zakrývat. Proti nim stojí Vy, bojovník za demokracii, za humanitu, proti totalitě a násilí. A potom stojí už jenom tak zv. hydra reakce, stavící se záporně ke všem vymoženostem našeho socialistického státu.

Rozeberme si stanoviska těchto tří skupin: V té poslední jsou dožadisti především ti, kteří s nadšením sloužili každému režimu, zajišťujícímu jim jejich privilegované postavení. Nemusili to být vždy členové tak zv. předválečné vládnoucí třídy. Mohli to být kterýkoliv malý úředník, který v moci svého úřadu mohl pouštět hrůzu. Jsou to lidé, kteří věří v kontrarevoluci jako jediné východisko z nouze a kteří proto žijí pro zásadu: Čím hůře, tím lépe. Do této skupiny patří také celá řada profesionálních nespokojenců.

Dále jste Vy, A promínete mi, když Vám řeknu, že mnoho lidí vidí ve Vašem boji proti různému bezpráví, nevděku a totalitě něco donquijotovského. Ne že by většina slušných a stranických klanků nezaslepených lidí nestála za Vámi, ale byli jsme vždy národem stran, silní jedinci, kteří nenáleželi k žádné straně, se u nás nikdy nedovedli prosadit v té míře, jako na příklad na západě. Hodně vinv na tom nese náš volební systém, který dává veškeru moc stranám na úkor jednotlivce. Ale to je stav věcí, který se dnes asi dá těžko měnit. Proto také Vaše články působí spíše dojem komorním. Čtenář, který ve valné většině případů už je rozhodnut, jak bude volit, si přečte s obdivem Váš článek anebo prohlásí, že kde se kácí les, musejí lítati třísky nebo něco podobného, viz všechny dopisy členů KSC. Máte svůj program, krásný, mravně plně oprávněný. Neukazujete však normálnímu čtenáři, který se náhodou mezi stranami ještě nerozhodl, jak by měl jíti, aby k Vašemu cíli došel.

A konečně třetí skupina, komunistický blok. Jeví se nám z Vašich článků i z vlastních dopisů jako ucelený kádr stejně smýšlejících lidí, majících svůj pevný plán, který hlavně svou konečnou fází, socialistickým státem, dovede nadchnouti mnoho lidí. Je to ze všech složek, které se v debatě o komunismu v »Dnesku« objevily, jediná skupina s pevně a plně propracovaným plánem. A proto, sleduje-li někdo debatu v »Dnesku« a chtěl-li by se podle ní rozhodnouti, kam a kuďv půjde, rozhodne se spíše pro jasnou cestu komunistů, než pro Vaši, ac je ušlechtlejší, správnější a lidštější.

Ony tři skupiny, o kterých jsme mluvili, nejsou však celý národ. Existuje ještě jedna široká skupina, ve které jsou ti, kdož souhlasí s výstavním plánem našeho státu, kdo se k němu staví kladně, ale nejsou komunisty. Do této skupiny patří valná část organizovaných členů nekomunistických politických stran v naší republice. Každá z těchto tří stran má svůj program a každá z nich má také jasně vyznačenou cestu, kterou se chce ubírat. Proti pozitivnímu programu komunistickému stavíme pozitivní program té které strany. Proti sice jasně, ale často demokraticky, humanitně a eticky nedokonale cestě komunistů stavíme stejně jasnou, ale mnohem humánnější cestu vlastní. Není ovšem Vaší vinou, že někdo z této skupiny se dosud nezúčastnil debaty.

Hlavní rozdíl je v tom, jak dalece která strana svůj program dodržuje nebo hodlá dodržovati. Nemůže být pochyby o tom, že všechny socialistické strany dodrží socialistickou část svého programu. To je věc, o které snad není třeba diskutovati. Jak jste sám v nejruznějších článcích opětovně prohlásil, v tomto ohledu vede cesta pouze dopředu a ne zpět.

Jinak je tomu už s národní, nebo chcete-li s vlasteneckou částí programu. Tu si musíme uvědomiti, že to, co napsal pan Kopecký ve 3. čísle »Dnesku«, je názor největší části komunistické strany nebo aspoň té její části, která má vliv na dění ve straně a ve státě. Mám na myslí passus, ve kterém pan Kopecký tvrdil, že komunismus je tak velká a důležitá idea, že je nutno získati pro něj masu, které k němu ještě nedospěly. Třeba slibováním hmotných zisků a výhod podle pravidla, že účel světlí prostředek. Celá minulost KSČ z doby po první světové válce až do doby, kdy byl napaden Sovětský svaz, nám nedává listotu, že dnešní vlasteneční komunistické strany je více než takovým slibem, daným po zjištění, že vlastenecká hesla táhnou. Stejně je tomu se zájmem komunistů o vesnický, živnostnický a střední stav, jehož odpůrci vždy bývali. O poměru komunistů k demokracii se již v »Dnesku« psalo a nechci opakovati, co Vy sám jste již řekl mnohem lépe.

Naproti tomu program a postup strany národně socialistické, jejímiž členem jsem, zůstaly stejné jako před válkou. Program se ovšem musí doplňovati a časově také přerpracovávat, ale to jenom proto, že valná část požadavků strany, jako znárodnění těžkého a klíčového průmyslu, požadavek národního státu a pod., již byla splněna. Byli jsme vždy stranou socialistickou, i když nemarxistickou. Byli jsme vždy stranou národní, i když jsme nezabíhali do extrémů šovinismu. Vždy jsme plně podporovali demokracii. A vždycky — a to můžeme o své prohlásiti — jsme měli ve svých řadách nejlépeší muže a ženy českého národa, kteří se rozhodli, že se zúčastní politického života.

Spějeme ke stejnému cíli jako ostatní strany, ke státu socialistickému, kde není vykořisťovatelů ani vykořisťovaných, anebo, jak my raději říkáme, kde není páni ani otroci. Ale takový socialistický stát může mít několik různých forem, může být bezduchým mraveništěm nebo harmonickým celkem silných, individuálně myslících, i když nutněm se podobajících lidí. Může čísti Marxu nebo Masaryka. Může k němu dojíti bratrozádným bojem nebo pokojným vývojem, poštěním opozice nebo jejím vychováním. Může v něm vládnouti hmota nebo duch. Jednoty národa může být dosaženo třídním bojem a zničením všech, kdo smýšlejí jinak, nebo bratrstvím, rozštěním bratrské lásky na celý národ. To jsou alternativy, z nichž každý si může a řekl bych dokonce musí jednu vyvoliti.

Je tedy jasno, že proti komunismu nestojí jenom negace, kritikismus a aristokratismus, fašismus a reakce. Stojí proti němu také kladné programy a plány ostatních politických stran, které mají právě tak jako komunisté vypracován návrhy na konečnou úpravu našeho státu, které mají právě tolik a snad i více inteligence, nadšení, prozíravosti, socialismu a bezpochyby více humanismu a demokracie, slušnosti a spravedlivosti, než komunismus. — S veškerou úctou

Karel Falta

Pane šéfredaktore.

poskytl jste opravdu demokraticky a spravedlivé místo hlasům z komunistické strany, které kritizují Váš politický postoj. Do- volte, abych přispěl do debaty s opačného pólu. Nejsm »reakcio- nář a fašista«, jsem členem národní socialistické strany a za první republiky jsem se zúčastnil činnosti levicových student- ských spolků jako přesvědčený sociální demokrat. Vývoj politic- kých poměrů po 5. květnu 1945 však pozměnil mé smýšlení.

Nehodlám ideově polemizovat s komunisty: věřím, že jsou o své pravdě tak přesvědčeni, že je každá argumentace zbyteč- ná. A věřím také, že většina lidí je vedena opravdu ideálními záměry. Idea a ideologie však není vše. Idey všech čtyř našich politických stran jsou samy o sobě krásné a následování hodné. Ale záleží i na lidech, kteří je uskutečňují, a na methodách, ji- miž se uskutečňují. A tu — nezlobte se, přátelé z KSC — budí chování komunistů dojem, že jejich křeslem je smutné proslulé jesuitské heslo »Účel světi prostředky«. Vim, že neříkám nic nového, ale snad budou Vás i komunisty zajímat důvody, proč jeden z prostých mladých lidí (je mně 27 let) nechce a nemůže být komunistou.

Tedy: především nemohu pochopit, že lidé, kteří rozumně odmítají dogmata náboženská, lpějí přímo fanaticky na dogma- tech politických, pro které je konečným pramenem důkazů zase jen víra, nebo lépe řečeno ochota věřit v to, co se k věření předkládá. Snad se z tohoto ovzduší rodí hrdinové, obětující se za ideu, namítne někdo. Ano, snad; ale zcela jistě i nemyslitel- ní dav. S touto zásadní výtkou pak souvisí ostatní výhrady, jež mám proti komunismu; zejména víra v samospasitelnost komu- nistického učení (nemohu si pomoci — opět se vřívá církevní analogie) — a odmítání veškeré kritiky. V našem veřejném životě nabylo obé povážlivých forem: mohou-li se pro rudou politickou legitimitaci odpouštět všeliké hříšky a naopak příslušníci nemar- xistického tábora skandalizovat jen proto, že si dovolili kritizo- vat věci, jež kritiky potřebují, ide o zjev nezdravý a nedemokra- tický. Vždyť demokracie bez kritiky není demokracií! A nelze všem, kdož zaujímají kritický postoj k některým zjevům našeho veřejného nebo hospodářského života, vpálit potupné stigma »re- akcionáře a fašisty! Komunisté (a bohužel, někdy i sociální de- mokraté) by si měli uvědomit, že odlišné politické smýšlení ještě nedělá z člověka zavileho nepřítel. I politický odporce zůstává člověkem, který si zaslouží plně úcty tak dlouho, dokud své pře- svědčení hájí čestně a otevřeně. Opakuji: mám úctu k přesvěd- čení komunistů, třebaže je nesdílím, ale vyžadují, aby i oni re- spektovali moje smýšlení. O to jde: je třeba trochu více respek- tu k mínění druhých, trochu více úcty k člověku, trochu huma- nity v masarykovském duchu. — Váš JUC. L. V.

Vážený pane redaktore!

Čtu dopisy, které Vám posílají komunisté a stydím se. Sty- dím se za sebe i ostatní takové jako jsem já, že je Vám nenap- ísáme také. Vaši dopisovatelé Vám vypisují většinou, proč se stali komunisty. Bude dobře, když uslyšíte můj názor, proč jsem se komunistou nestal.

Znali jsme spoustu lidí. Znali jsme se za první republiky, za druhé republiky i za doby protektorátu. Znali jsme jejich charakter, jejich pracovní tempo a výkonnost, jejich poměr k majetku soukromému i veřejnému, jejich vztah k hodnotám duchovním i mravním, jejich poměr k demokracii, socialismu, fašismu, vlasti atd. atd. A když utichly poslední výstřely a když pak přešla první revoluční etapa republiky, zjistili jsme, že tito lidé jsou řediteli, inspektory, správci, mistry a při tom expo- nenty KSC. Domnívali jsme se, že KSC vyjde z války unravně- ná, posílena nejen číselně, ale i duchovně — a zatím?

Vim, že by mi lidé, kteří Vám píší, napsali, že toto všechno nemá nic společného s ideou komunismu. Má a stokrát má. I kdybych neměl žádné výhrady proti tomuto filosofickému smě- ru... Takové jsou strany a idey, jací jsou lidé, kteří tam jsou, kteří strany vedou a idey uskutečňují.

A ještě jednu věc bych rád napsal. Víte, pane redaktore, naše generace, která vyrůstala po roce 1918, kdy světem se va- lila vína demokracie, kdy jsme byli ve školách vychováváni duchem Masarykovým, my jsme ani dost dobře nedovedli pocho- pit, co to znamená být nesvobodným. My jsme to dobře nedo- vedli pochopit a to, co jsme od svých učitelů slyšeli o otroctví, o válce Severu proti Jihu, o útisku Českých bratří, o dobách roboty a sociálním útisku a bidě dělníků před osmihodinovou dobou pracovní, to vše se nám zdálo být románově nadsazeno. Když však potom přišel v našem sousedství Hitler s koncentra- čními tábory a gestapem, a již dříve, když v Rakousku za po- vestání všeli bezohledné dělníky a když Itálie počala v Habeši roz- sávat kulturu a civilisaci s letadly a když potom k nám přišli Němci, tu jsme teprve plně pochopili ten hluboký pojem svo- body. Tu teprve jsme si jasně uvědomovali, kam až to může jít s nesvobodou.

A dnes počínají si členové KSC se svobodou velmi neod- povědně. Čím dále od Prahy, tím neodpovědněji. To je ovšem velmi vážná věc pro člověka svobodnýmlovného. Váš

Metoděj Z a j í c

Vážený p. Peroutko.

diskusi s komunisty považují pro náš národ za velmi užitečnou. Ve zdravých poměrech musela vzniknout tak přirozeně, jako že z mraku přší. Začal jste ji Vy, mohl ji však začít kdokoliv jiný. Neboť už dávno bylo vše připraveno a navrstveno, aby vznikla. Může prospět komunistům právě tak, jako těm ostatním. Záleží jen na tom, bude-li tať dost dobré vůle. V jistém smyslu by se diskuse mohla rozšířit i na ostatní strany a hnutí. Neboť i tam se projevují tendence ztotožňovat právo s mocí, instituci s pravdou.

Rozdíl mezi Vaším a komunistickým stanoviskem je podle mého názoru asi tento: komunisté žijí s dobou a v ní, Vy pak jdete nad ní. Vaše perspektivy jsou jiné než jejich. Ne že by tu byl základní rozpor, všechno směřuje jaksi k humanisaci života a k jeho osvobodování, jenže obloha, sklenutá nad tím dílem, je u Vás barevně složitější a půvabnější, než tomu může být u komunistů, kteří jsou zaměřeni spíše pro zápas než pro kontempla- ci. Vidíte život šíře než oni. Do svých propočtů zahrnujete veličiny, jichž oni zatím nedbají, anebo lich nedbají v dostatečné míře. Jsou okamžiky v životě i v politice, kde je třeba rychle se rozhodnout. Jsou zápas a gesta, jež nesnesou odkladu. Vy máte jaksi více času na úvahy než oni. Oni jsou »v tom«, Vy vystupujete spíše jako pozorovatel. Vy máte odstup, oni ne — neboť oni dělájí dějiny, nikoliv Vy. Je nejvíš pravděpodobně, že historik rozumí Janu Žižkovi lépe, než rozuměl on sám sobě. Čili: mnohá nedorozumění možno prostě svěst na různost psycholo- gie. Jsou psychologické zákony, jež jsou nad naše síly, jako mnoho věcí tohoto světa a tohoto života. Čímž nijak nemá být řečeno, abychom se vzdali úslu o pravdu. Má to však znamenat, že při každém zápase, ať je sebe tvrdší a sebe osudovější, ať rozdáváme rány jakkoli pádné, nesmíme zapominat na jedno — skromnost. A ta nám diktuje žít a cítit se do situace druhého.

Za velmi nebezpečný pro soužití mezi lidmi považují každý dogmatismus. Dogmatismus dělá těžku za vývojem a to je velká chyba. Kdo nepočítá s nepoznaným anebo dokonce s nepozna- telným, musí nutně chybovat. Všechny naše představy a pojmy jsou ve vývoji. Jsou v něm i tak veliká slova, jako svoboda, de- mokracie, láska a pod. Je těžko vytýkat rodičům nelásku k dě- tem anebo dokonce nenávisť, jestliže je časem tělesně potrestají. Láska také není miloskování, nýbrž má své přesné formy. Neobejde se bez pravdy a svobody. Svoboda také není něco, co bychom byli už dávno pronikli. Nejsou nám ještě dobře známy cesty, jež k svobodě vedou. Je zcela možné, že to jsou někdy cesty, o nichž se domníváme, že k tomuto cíli nesměřují. Neděje se to bez jisté ožehavé kausalitu. V svobodě neide vždy jen o to, je-li, nýbrž spíše o to, jak je ustavena a odpovídá-li přirozenému řádu života a vývoje. My však máme zřusta možnost prohlédnout jen určitý úsek celkového směřování. Historie ne- dokazuje, že by byla čímsi sentimentálním. Její jasná linie zjeví se nám až tehdy, vezmeme-li v úvahu dlouhá období. Zdá se, že jistá tvrdost patří k životu asi tak jako mokrost k vodě.

Tím vším nijak nechci říci, abychom tedy složili ruce v klín a nechali spášené koně běžet cestou necestou. Chci jenom při- spět k vzájemnému pochopení. Proti výstřelům v politice nutno bojovat, taktéž proti omylům v teorii. Dialektický materialismus má jisté mnoho pravdy, nemá však všechnu. Jestliže toho komu- nisté nechápu, zavírají si sami cestu a vývoj pújde jednou přes ně k dennímu pořádku. V jistém smyslu je komunistický program málo. Nestačí životu! Ale ani doktrinářští demokraté a liberalisté nebudou vývojem pardonováni. Život si nelze bez určité vázanosti představit, filosofie sama o sobě se ještě dnes pře o to, má-li člověk svobodnou vůli anebo ne. Jsou problémy, jež jsou svou podstatou metafyzické. I v politice. Doktrinářský demokrat se domnívá, že volby jsou něčím, co nutno považovat za sacrosanctum demokratického vládotvorného procesu. De- mokracie se sice prakticky bez stranicví a voleb neobejde, máme však všechny důvody k tomu, abychom přemýšleli i o ji- ných formách presentace. Nic není uzavřeno, nýbrž všechno je otevřeno novému vývoji a chápání. Jsou momenty, kdy demo- kracie nemůže být diskusí, již by se někdo necítil vázán. Lidstvo zřejmě spíše k tomu, aby ustavilo vštětranně vyhovující hospo- dářský řád, o nějž by se pak nemuselo příliš starat, neboť by byl nadán jistým automatismem. Se strojem nelze diskutovat, stroji se vládne. Bude mnoho řízeného ve světě, do čeho vždy více bude mít právo mluvit odborná administrativa nežli lid.

Komunisté dělají chybu, tváří-li se jako by neviděli složitost lidské bytosti. Homo economicus může leccos vyřídít, co přine- se blaho jemu i ostatním, sotva však bude co platný tam, kde jde skutečně o lidské štěstí. Žádný socialistický řád na světě nevylovčí různost povah, složitost života intelektuálního a cito- věho, nezabrání tomu, aby lidé při plných mších se cítili ne- šťastni. »To lidské moře nezná odpočinu« a lidský duch také ne. Pořád se lidé budou ptát jako Plát: »Co je pravda« a pořád budou Ježíšové, kteří na to zůstanou odpověď dlouhá. Bolet se zdá být instituučím prvem života a bude toho vždycky dost, co nás bude bolet. A co budeme muset vytvářet a odstraňovat. Hospodářské problémy jsou palčivé, ale jsou jiné ještě palči- vější. Mají však spíše ráz soukromý.

Omyly hrají a hrály v politice vždycky svou roli. Kdysi se zdálo, že liberalismus je pravá vláda svobody. Ukázalo se však brzy, že svoboda se neobejde bez míry. Komunisté chybní

v tom, že jsou příliš úzci, příliš politiky! — a mají leč které falešné představy o člověku. Na druhé straně jim nikdo nemůže odepřít svou úctu. A Vám, pane Peroutko, bych vytkl to, že Vaše některé pojmy působí dojmem značně statickým. Přesto však nemohu nevyjádřit svůj obdiv k Vám a Vaší práci. Zdůrazňujete objektivitu. Souhlasím. Pokusil jsem se o ni.

Sociální demokrat

Dopis starého komunisty

Čtění redakce!

Zásady a cíle komunistické strany zůstávají nezměněny, i když její dnešní taktika jest sociálně-reformistická. V úvodníku Rudého Práva soudr. Kolman zdůrazňuje nutnost výchovy theoretické pro »májové komunisty«, t. j. pro ty, kteří se houně nahrnuli do KSC. po 5. květnu. Hlavní směrnicí pro tuto výchovu budou »Dějiny všesvazové kom. strany (bolševiků)«. Nic jim nevádí, že dnešní taktika KSC. jest v naprostém rozporu s taktikou bolševiků, uvedenou v této knize.

Jest pochopitelné, že staří předváleční komunisté nemohou tento obrát pochopit a kladou si otázku, jsou-li ještě komunisty, nebo správné soc. demokraty. To, co dnes KSC. v politice dělá, to jest přece původní program soc. demokracie i její taktika, provést výstavbu socialistického státu cestou parlamentu. Co dvacet roků odsuzovali, to dnes považují za správnou cestu.

Kde zůstala víra v příchod sociální revoluce, ve který polbo-ro KSC. ještě v r. 1929 věřilo? Proč byl vlastně vyloučení polalanci a senátoři KSC. ze strany, kdž již v tomto roce žádali změnu taktiky KSC. Nejen oni, ale i několik spisovatelů bylo vyloučeno s nimi, protože nevěřili, že stojíme bezprostředně před sociální revolucí. (Viz soudr. Olbracht v Tvorbě).

Víra v příchod sociální revoluce byla v Polburu pevná. Soudr. Šverma, vynikající theoretik KSC., při diskusi s naší opoalici snažil se mě o tom přesvědčit. Na moji námitku, že mezi-národní kapitál má ještě tolik síly a moci, aby každý pokus o sociální revoluci potlačil, řekl, že se mýlím v odhadu světové hospodářské a sociální situace. Teď položíme několik otázek KSC. Proč strana neprovedla sociální revoluci u nás po 5. květnu 1945, ač měla k tomu nejpříznivější podmínky? Protože to mezinárodní situace nedovoluje. Kdyby u nás byla tato revoluce provedena, znamenalo to další prodloužení války. Snad by se byli dočkali němečtí nacisté, že potáhnou se západními armádami proti bolševismu. Nikdy v dnešní době by »demokracie« anglická i americká nestrpěla ustavení se sovětské republiky Česko-slovenské, i kdž v Anglii jest u vlády dělnická strana.

Proč byla rozpuštěna Kominternu?

Proč nahradil Sovětský svaz »Internacionálu« národní hymnou?

Proč ustal boj proti církvi a náboženství v Rusku?

Proč u nás komunistický ministr Nejedlý prohlásil: »Nebude žádná rozlučka církve od státu, církve budou státem podporovány?«

Protože to vyžaduje dnešní mezinárodní situace.

Řekněme si, soudruzi, pravdu. Soudr. Meissner, soc. dem. ministr, kdysi prohlásil, že dělníci procitnou teprve, až dostanou řádnou ránu palicí do hlavy. Takovou ranou palicí byla Hitlerova hrůzovláda. Oni, kteří věřili, že v Německu i po uchopení moci Hitlerem vypukne sociální revoluce, která bude vítězně postupovat Evropou, byli sto procentně zklamáni. Proto ten nynější obrát doprava k dnešní taktice. Ovšem, tato taktika bude taktikou pouze přechodnou. Proto také není důvěra ve sliby KSC., že nebude postupováno proti živnostnictvu a proti středním zemědělcům. Podle ruského vzoru každý živnostník i zemědělec, který zaměstnává třeba jen jednu cizí pracovní sílu, jest »vykořisťovatel« a jako takový nemá volebního práva. Proto, soudruzi komunisté, s pravdou ven!

Dosud jsme slyšeli mnoho krásných slibů a ujišťování, ale chceme znáti jasně Váš konečný cíl. Chcete budovat socialistickou republiku, dobře, my také budeme Vás v této práci podporovat, ale nemůžeme připustit diktaturu, té jsme již zažili dost. Připouštíme, že i demokracie bude muset sáhnout k donucovacím prostředkům, jež nebudou se zdáti demokratické.

Říkáte si »budovatelé státu«, budíž, budete-li jej budovat co stát demokratický a socialistický, bude Vás podporovat celý národní blok. Jest ovšem otázka, zdali ti, kdož dovedli bourat, dovedou také stavět.

Emanuel Kučera

bývalý senátor KSC., vyloučen r. 1929.

feuilleton

Dalibor C. Faltis

Člověk, pes a hůl...

Kdo bedlivě sleduje veřejný život, shledává zajisté tento povážlivý zjev: diskutujeme mnohdy nikoli proto,

abychom s celou vážností řešili některé problémy, nýbrž používáme některých problémů k tomu, abychom po sobě házeli blátem. Chci jen poukázat na to, jak jedno z toho cizího, co by nám mělo být opravdu blízké, se dosud těšilo naší netečnosti, totiž anglický kult slůvné hry. Toto cizí, to neangličtější a nejlepší, co Anglie skýtá demokracii a lidstvu vůbec, to, čemu říkají a co myslí slovy »fair play«, je nám stále ještě příliš cizí. Hrajeme technicky dosti dovedně a chytře, někdy snad příliš otevřeně a průhledně, zato s nadšením, avšak ne dost čistě a slušně. Strkáme zezadu rukama, tajně podrážíme, děláme stoličky a chodíme často dva na jednoho. Býváme zálušní a neomalení. Týráme slabšího. Bijeme psa hoří.

Fašism a příhoda se psem

Viděl jsem vskutku v sadě člověka, který zuřivě tloukl psa hoří. Vše se ve mně vzbouřilo a nakazen jeho zuřivostí, učinil jsem energický pokus obrátit jeho vlastní hůl proti němu. V hádce, která vznikla, řekl jsem tomu člověkem závěrem, že je reakcionář a fašista. A pak jsem dlouho přemýšlel, proč jsem mu řekl právě toto.

Uvažoval jsem, jak obłudná, obrovitá a mlhavá je tato příšera, kterou nazýváme fašismem, jak obtížné a snad nemožné je dobrat se její podstaty. Člověku se zdá, že jest snadnější vypátrati, co zcela určitě není fašism, než co jim zcela určitě jest. Fašism jako rozprášená mračna po bouři plouží se ve větších či menších cárech, vertikálně i horizontálně duchovním oblasí přítomné civilizace a hrozí na jiném místě se shluknouti v pevné mračno s novým elektrickým nábojem. Neviditelné útržky a cáry fašismu plouží se prostorem, v němž se pohybuje. Ať nikdo neříká, že dnes bezpečně víme, co je fašism, jak se projevuje, dokonce jak na něho jít a jak se mu postavít. Snad víme, co jest fašistické. Nevíme však, co vše jest fašistické. Nemůžeme prstem ukázati, kde všude jest fašism.

Abychom si nějak zúžili a přiblížili strašlivou obłudnost a mlhavost tohoto pojmu, pomáháme si často tím, že dosazujeme za pojem fašismu pojem reakce. Máme plná ústa, plné uši tohoto ošemetného slova. Pohazujeme jím jako kamenem, kterým lze tak snadno hodit a uhodit. Je lehčí než slovo fašism, ale je neméně kluzké a licoměrné; neboť jím můžeme označit cokoli v. V ústech toho, kdo zná ještě jiná kluzká a licoměrná slova, může být hrozným nástrojem křivd a nicemností. V jeho ruce může být hůl, kterou tak snadno může natlouci psu.

Kdo chce psa bít...

Pro lidi poctivé a svědomité může však toto slovo znamenati přece jen jistou výhodu. Jsou-li sjednoceni, pokud se týče cíle, k němuž směřují a za něž bojují, mohou se snadno sjednotiti v určitéjší představě o tom, co je reakční. Mohou si říci, že reakční je vše, co stojí v cestě pokroku; co brzdí nebo podkopává stavbu nové společnosti, která jest tím nová, že staví nové, to jest patrně lepší základy pro blaženější budoucnost lidstva. V tomto smyslu mohou prohlásiti, že pomáhati si v chabé argumentaci tím, že po někom hodíme slovem reakční, jest reakční; že zaměňovati záměrně pojem opo-sice za pojem reakce, jest reakční; že co jest dryáčnické, nedůtklivé autoritativní, tyranské a pokořující, jest reakční, ba fašistické. Avšak i v těchto okamžicích pocítují svědomití lidé tíživou odpovědnost. Jen zřídka kdy pocítí blaženství jestliže po úzkostlivých úvahách se dopracují takového stavu vědění, že smějí pevně označiti někoho, či něco jím slovem.

A já znám ten blažený pocit, neboť jsem takovou cestou objevil fašism a reakci v počínání onoho muže,

který bil psa holí. Symbolism jeho počínání tká v pořekadle obecně známém — »kdo chce psa bít, hůl si vždycky najde.«

Pořekadlo říká, že člověk, který vždycky najde hůl, zachce-li se mu bít psa, je zároveň s to vyhledatí stejné snadno psa, má-li jen při ruce hůl; že vyskytuje-li se někde opuštěná hůl a jinde opuštěný pes, najde se vždycky takový člověk, který je svede do kontaktu. Pořekadlo dále napovídá, že je v povaze takového člověka, že použije právě tak strašného nástroje, jakým je hůl.

Rozumný, nesentimentální člověk by jistě nenamítal nic proti tomu, abych nabíl svému psu, jestliže tvrdšíně dělá loužičky, trhá koberce, nebo kouše malé děti. Ale odsoudil by mne, kdybych ho bil proto, že mám dopal bůhví nač, že mu závidím jeho svěžest, jeho moudrost či vážnost, s jakou se staví k životu a věcem, či proto, že se na veřejnosti těší větší pozornosti než já. Odsoudil by mne právem, kdybych bil psa za to, že se mi připlétl do cesty, že si dovolil na mne štěkat a tím přivedl v pochybnost mou důstojnost; nebo za to, že se vzpírá sežrat, co jsem mu uvařil; nebo prostě za to, že má vůbec svou hlavu. Odsoudil by mne, že jsem příliš krutě trestal za přestupky příliš malé; a obvinil by mne, že jsem více než psí provinění vážil své osobní pocity.

Normální, rozumný, nesentimentální člověk zajisté nepociťuje při pohledu na hůl nedostatek psa, jako pociťuje při pohledu na smyčec nedostatek houslí nebo při pohledu na sedlo nedostatek koně. Jako v nějakém úživém snu vidíme však člověka jdoucího širým polem, kterak se náhle shýbá, aby zvedl pohozenou hůl, a kterak v té chvíli se rozbíhá ke vsi, aby nemilosrdně natloukl prvnímu psu, který mu vyběhne v ústřety. Jako ve snu vidíme pojednou téhož člověka na jiném místě, v troskách paláce, kde nalezl opuštěný trůn, na nějž usedá a chápe se žezla jako hole, nikoli aby jím žehnal či rozumně vládl, nýbrž aby jím ihned počal tlouci poddané. Jako ve snu vidíme, kterak se mění palác v kancelářskou místnost a žezlo v kancelářské či redakční pero; a pak jsme opět rázem ve vesnici, kam přichází onen člověk s jmenovacím dekretem v ruce, mávaje jím jako holí. A všude se ihned shání po hřbetech, po nichž by tančil svým hrozným nástrojem. K vyvrcholení hrůz připomíná se nám obraz inženýra Černých mravenců ze známé hry, který prohlašuje, že je třeba války, neboť byl vynalezen nový válečný stroj...

Účel světi prostředky

Ať už bych bil psa pro cokoliv, nebil bych ho holí. Nejen proto, že bych měl po ruce spíše všechno jiné než hůl, ale protože hůl není naprosto vhodným prostředkem k bítí psa. Nedovedu si představit otce, kterak trestá pro neplechu své dítě nožem, nebo učitele, kterak častuje své žáky kulemi z browningu. Dovedu si představit jen zločince, kterak bije psa holí. Je zločinné, potřebuje-li kdo někoho, kdo je mu nepohodlný, »klepnout přes prsty« a použije k tomu polena, které je právě dost vhodné, aby zpreráželo hnáty nebo urazilo hlavu.

Ale tu se zločinci rádi halí do caesarského pláště a významným pathetickým gestem a pohrdlivou grimasou pronášejí na svou obhajobu proti člověku i bohu starou, ničivou filosofii, obsaženou v úsloví »účel světi prostředky«. Na to může ten nejposlednější člověk z ulice poznamenat, že tenkrát účel světi prostředky, jestliže je sám dosti posvěcený. Jestliže je jisto a zřejmo, že jest tak obrovským objevem, znamená-li tak velké a obecné dobro pro lidstvo, že by lidstvo, samo mohlo přimhouřit oko nad nějakým nutným zlem, kterým bylo tomu účelu napomáháno. Dnes poslední muž má právo žádati, aby první muž nejprve přísně a odpovědně zkoumal, zda nelze opravdu k posvěcenému cíli najít i dosti posvěcených prostředků, to jest, zda nelze v každém přípa-

dě dojít k cíli a zvítěziti po čestném boji. A hlavně má právo žádati od prvních mužů, aby byli dosti přesvědčeni, krvavě přesvědčeni, že cíl je dosti posvěcený. Posvěcený pravdou a moudrostí. Posvěcený třeba krví, avšak nikoli krví zbytečných, marných, ukvapených a překotných obětí.

Můžeme si pochvalovati, že kdesi v minulosti bylo dosaženo cíle obecně prospěšného pro další vývoj lidstva, ale museli bychom se vrátit do oněch dnů před jeho dosažením, abychom mohli pocítit v plné míře hnus a pohrdání nad prostředky, jichž bylo použito. Hrdina byl nepochybně geniální. Ale kdyby byl ještě o chloupěk geniálnější, bylo by jeho svědomí méně zatíženo. Na jeho obuvi lpělo by méně krve a lidské konto před Bohem bylo by lehčí o mnohé smrtelné hříchy. Cesta přes mrtvolky je snad měkčí, pohodlnější a kratší, lež vede do hlubin.

Válka, jejíž hrubší, hřmotnou část máme právě za sebou, byla v souhrnu okázalým, slavnostním příkladem zvolně krutých bezectných prostředků, jimiž mělo být dosaženo stejně krutého a bezectného cíle, nadvlády jedné pobloudilé rasy nade vším lidstvem. Ukázalo se, že cíl, přes všechny krvavé modloslužby, nebyl sám dosti posvěcený, aby posvětil prostředky.

Nebylo tu nic, co by zasloužilo boží pomoci, proč se to padlo a bylo zdupáno v prach. Z tohoto božského dopuštění vzhází lidstvu, ne-li jediný, tedy nejsvětější užitek z tohoto poznání: že lidský život je chabý a vratký a proto je mu třeba něhy a ochrany; že je příliš pouhán prvotními vztahy k pudě a nebesům a proto je mu třeba svobody; že je příliš osamocený a nicotný v obldné despotii hmoty, a proto je jedinou cennou hodnotou ve vesmíru. Poznali jsme, že cílem našich budoucích snah musí být něco jiného, než bylo v tomto posledním krvavém pokusu, něco snad zcela opačného: nikoli pohrdání miliony životů, avšak úcta k poslednímu živoucímu stvoření; nikoliv vláda malého, chrabrého, nabubřelého panstva nad veškerým lidstvem, avšak vláda usměvavého, sbratřeného lidstva nad malým, skrovným, kulatým světem. Můžeme si být jisti, že tento cíl je dosti posvěcený. A nemusíme se příliš starat o prostředky. Budou dosti posvěcené, jen budeme-li opravdově chtít život, čímž je míněna i svoboda; neboť nemůže být dosti živo, co není dosti svobodno.

Historický vývoj dává nám, zdá se, velkou, ne-li poslední příležitost. Vyrázme konečně Antikristu meč z ruky. Neodhazujme jej však, mohl by být znovu nalezen. Uražme meči čepel; zůstane nám v ruce troška téměř symbolická — kříž. Můžeme pak tento čin nazvatí návratem od vypínavosti k pokoře. Bude to pokrok.

ZÁVĚR

Málem bych byl zapomněl na jednu maličkost, kterou tu rychle předkládám jako memento všem mužům s holí: Čirou náhodou je pes tvorem, který se nedá vždy tak snadno bít, někdy ani ne ve svém domově a od svého pána.

Zamyšlení nad starým prostým českým pořekadlem zavedlo mne snad dále než jsem si přál. Chtěl jsem jen jaksi nepřímou poukázati na drobné děje v našem drobném prostředí. A snad ani to ne. Chtěl jsem jen vysledovati, proč se mi jeví bítí psa holí počínáním fašistickým a reakčním.

Avšak i tímto patrně přepínám význam svých úvah a byl bych vskutku rád, kdyby bylo uvěřeno, že mně šlo pouze o skutečnou obranu skutečného psa. Abych to dokázal, končím tímto prostým výsledkem:

Potřebuje-li pes bítí, pak je vždy možno najít lidský prostředek, jímž nikoli naposled může být lidská ruka (která je vždy po ruce). Potřebuje-li však člověk bítí psa, pak je nanejvýš třeba nabítí tomu člověku.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Oldřich Mikulášek:

JEN O LISTU

*Nepřilíš jist si okrouhlostí svou
— viz zoubkování jemné —
tak hryzal se a hryzal se úlevou,
leč nedotýkal se mne.*

*Co o něm vím, o jeho citu
skrytém,
když smluven s ostatními bdí
nad hlavou milou, obestřenou
třípytem
a v říjnu teprve se celý uzardí.*

*Vznícený znovu je a jenom
plamen drží
na knotu stopečky to co se za
listem zve.
Za křehkým žilkovím jak za
strašlivou mřeží*

*neslyšitelný ston se návždy
oderve.
Pak ticho na zvěř padne
i na ptactvo tvé,
můj strome — a na srdci
mi leží.*

■ právě vyšel sbírky Oldřicha Mikuláška »Podle plotva

Moudrost nemůže býtí krutá, neboť je sama blahovůle a sympatie; nehledá už ani obecný zisk, neboť příliš miluje lidi, než aby mohla milovat nějaký další účel, najde-li slabost či ubohost bližního, odpouští jí a miluje jí, vede k harmonii.

KAREL ČAPEK: *Kniha apokryfů.*

NOVÉ KNIHY KARLA ČAPKA

Nacistické potlačení Čapkovy díla, kdy se v časopisech nesmělo v kladném smyslu ani objevit jeho jméno, zastavilo sice na čas vydavatelské tempo Čapkovy literární pozůstalosti, nicméně nepřerušilo jeho přípravu, takže mohlo býtí hned po válce pokračováno ve vydávání jeho knih. Ještě na podzim vyšla *Kniha apokryfů*. Jako nejbližší z nových spisů Čapkových budou vydány *Bajky a podpovídky*, shrnující v úplnosti krátké fejtóny se zhuštěným dějem i všechny bajky, které se spisovateli stávají útočnou zbraní a zkratkou ironického či jízlivého názoru na metody diktátorů, fašismu, lidské nectnosti i na předválečné poli-

tické události. Vbrzku vyjde i básnická kniha Karla Čapka *Vzrušené tance*, obsahující verše z let Čapkovy vstupu do literatury. Následovatí bude rozsáhlý soubor, jenž pod názvem *Ratolest* a vavřín soustředí Čapkovy slovesné portréty domácích i cizích literátů, vědců, herců i politiků, doprovázené i několika kreslířskými portréty Karla Čapka. Po značně doplněném a rozšířeném vydání *Kritiky slov* a vydání *Hovorů s T. G. Masarykem pro mládež* je přichystáno *Čtení o Masarykovi*, soubor všech článků, jež kromě *Hovorů* byly Čapkem napsány o prezidentu Osvoboditeli. Pořadatel Čapkových spisů dr. Halík současně rekonstruuje Čapkem zamýšlenou knihu *Listy z domova*, jež jako protějšek k-

proslulým listům o cizích zemích má shromáždití spisovatelovy články o Praze a krajích i cestách po Československu; také tato kniha přinese několik vlastních kreseb autorových. Další svazky Čapkových spisů budou monograficky věnovány divadlu, literatuře, filosofii a výtvarnému umění. Rovněž bude vydán i podstatný výběr z Čapkových politických článků a nejdůležitějších podnětných novinářských projevů, jež hlouběji působily na veřejné mínění nebo byly psány ve vyšším státním zájmu. Z fejtónů a a sloupků bude ještě vytvořen další výběr, jehož tematický okruh je naznačen titulem *Věci kolem nás*. V sebraných spisech nebude zapomenuto ani na Čapkovy pamflety a bohatší výběr z nejhezčích entrefiletů, jak jich na sta uveřejnil v Lidových novinách a konečně je pamatováno i na Čapkův humor, jež v knižním souboru *Droby* pod stolem doby zachytí Čapkovy veršované rozhlásky, anekdoty i humorné a satirické verše z dob „Nebojsa“.

Ladislav Matějka:

VŠECHNY CESTY VEDOU DO ŘÍMA

Z Janova sice vyjížděla na podzim směrem k Římu nenápadná civilní auta a ochotně každému zastavila, jenže taková jízda z Janova do Říma stála několik tisíc lir; dokonce snad celých šest tisíc, což bylo podle kursu z raného podzimu 1945 dva tisíce korun a podle kursu z pozdního podzimu dokonce tři tisíce korun. Zbývala tedy pouze železnice. Tisíce poutníků nemělo jiné volby a poněvadž tisíce byly posedlé v prvních mírových dobách cestovat, měnit místo, hábat se, byla železnice brána útokem. Jezdilo se na střechách, lokomotivy byly obloženy a nedělaly se příliš velké tragedie z toho, když sem tam některý tunel urážil nepozornému cestujícímu hlavu, nebo když někdo za jízdy spadl. Na úzkých stezkách kolem kotle lokomotiv, na které se v mírových dobách odvážil za jízdy nanejvýš topič, stáli, nebo seděli, nebo leželi lidé, stejně tak na schůdkách a na naráznících, vlaky ztratily pod lidskými tě-

ly svůj kovový půvab a podobaly se obrovitému oblučnému živočichu, který chorobně pokášlával, trpěl horečkou, zival a na stanicích se rozlézal do obloučku symetricky podle osy vlaku a beze stůdu vykonával lidské potřeby, nedbaje výhrazených míst. Nádraží byla obložena poutníky, spali tu v čekárnách, na nástupišťích i na cestách kolkolem, vařili, umývali se pod hubenými a vzácnými čurky nádražních vodovodů, trpěli nemocemi, zapáchali a měli bezpochyby velmi málo vnitřního míru. Člověku se zdálo, že cítí mor nad těmito davy podél železnice a stačilo jen trochu fantazie, aby viděl před sebou a kolem sebe středověk. Už to nebyla pouze umělecká díla, chrámy, sochy a obrazy, které na podzim po skončené válce pobízelý poutníka po Itálii navracet se k minulým stoletím. Už nebylo potřeba příliš vzrušené obrazovnosti, neboť na každém kroku se nabízel něco, co by člověk váhal zařadit do dvacátého věku a co spíše oživovalo představu o staletích dávno minulých.

Vlak, který vyjížděl z Janova k Římu, nemřel na jih, jak

by soudila předválečná logika, nýbrž vyrazil rovnou k severu, přímo na opačnou stranu k Milánu, 510 km od Říma, 520 km od Říma, 530, 540. Teprve v páříské nížině se poněkud obrátil a zaměřil k východu, někam k Běnatkám, čímž se k Římu nikterak nepřiblížoval, nevzdaloval-li se. V Piacenze pak nabral směr jihovýchodní, řekněme někam k Rimini, odkud je do Říma jen o něco blíže než z Janova. Nedokončil však směr k Rimini, nýbrž k Bologni zaměřil na jih a byl v té chvíli o celých sedmdesát kilometrů dál do Říma nežli byl ráno v Janově. Utěšujícím však bylo pomýšlení, že teď už se pojedě skutečně do Říma a poutník, který vyjížděl po čtvrté hodině ranní z Janova, mohl se pomalu chystat k spánku, neboť se blížila noc. Spánek v namačkaném vlaku se projevoval tak, že jeden postupně klesal na druhého, až se celý houf vzájemně propletl a zaklínal a ztrnul únavou. Vlak vyjížděl do nejchoulostivějších míst, nad apenninské propasti, na koleje podeprené pružnými, narychlo vybudovanými konstrukcemi, do krajů úplné přeoraných kazonádou, spálených a umrtve-

ných a jímajících hrůzou. Člověk tu za měsíčního svitu tušil bělavé kosti a cítil ještě průvan za smrtí, která se tu dvoje rozmáchla a tančila s návrší na návrší, dolinami a po pahorcích a rozmetala ve velké nenávisti života všechno, co tu lidstvo zřídilo.

Před půlnocí vyjedeme asi ze smutných apenninských údolí a budeme ve Florencii. La Bella, praví o ní Karl Baedeker, kterého pečlivě ukryvám, aby nikdo z klímajících nezahlédl náhodou německý nápis a nevyhodil mě z vlaku do strašných pustin. Italové jsou pry na Němce jako kati. Proč jsem si jen s sebou nevezl Guide bleu, který by jistě vzbuzoval úctu, neboť Italové pry se snaží veškerou mocí s Francouzi se udobřit? Podle Karla Baedekera budeme ve Florencii o sedmdesát kilometrů blíže k Římu, než jsme byli před dvěti hodinami v Janově. Za hodinu ujet tedy vlastně přímý rychlík Janov—Řím tři a půl kilometru, potvrdil však staré úsloví, že všechny cesty vedou do Říma.

Z chystané knihy Ladislava Matějky »Za mírem po Evropě.

Zástupci USIBA v Praze.

Podle zprávy amerického velvyslancev přiletěli do Prahy dva zástupci amerického Mezinárodního knižního sdružení, aby umožnili československým knihkupcům lepší nákup amerických knih.

Jest to Sidney Sulkin, ředitel severoevropského úřadu USIBA, a jeho choť, kteří přijeli ze Stockholmu, aby v Praze uspořádali řadu porad s vládními činiteli, velkými nakladatelskými firmami a jinými zájemci.

USIBA jest družstevní mimovládní organizace, zastupující 96 velkých i malých amerických nakladatelských firem. — Hlavním jejím účelem jest zpřístupnění americké knihy evropským čtenářům a naopak, rozšiřování evropské publikace v Americe, tedy krátce řečeno, účinná mezinárodní výměna knih a literatury.

USIBA zřídila doposud úřady v Paříži, Stockholmu a Římě, z kterýchto hlavních měst rozšířila svou další činnost do Francie, Belgie, Švýcar, Severní Afriky, Švédska, Norska, Dánska, Holandska a Finska. Cílem proponovaných porad má býti otevření podobného úřadu v Praze, jímž by se činnost USIBA rozšířila na střední a jihovýchodní Evropu. USIBA, jež úzce spolupracuje s americkým ministerstvem zahraničí a evropskými vládními úřady, jakož i vydavateli a knihkupci, překonala již hlavní překážku mezinárodních kulturních vztahů a to otázku cizích valut.

Dánsko uvolnilo pro nákup amerických knih určitou hodnotu v dolarech, Holandsko 400 tisíc dolarů na zakoupení technické a všeobecné americké literatury, Norsko částku 300.000 dolarů; též Finsko uvolní určitý obnos v dolarech na zakoupení amerických knih.

Za pražské návštěvy p. Sulkina bude též jednáno o výstavě amerických knih, vydaných od počátku druhé světové války. Podobná výstava, obsahující 3 tisíce svazků, byla uspořádána v Paříži. Přilákala tisíce návštěvníků jak z širší veřejnosti, tak i z odborných kruhů.

William E. Kugeman, ředitel Americké informační služby v Praze, prohlásil dnes následující: »Myslím, že by mělo být zdůrazněno, že USIBA jest nevydělečnou organizací. Jejím účelem kromě oboustranného nákupu knih jest opatřování jak evropským, tak i americkým vydavatelům spolehlivé a nejnovější informace o podmínkách kontraktů, knižním trhu a autorských právech. Bude též podporovati vyjednávání o právech k překladům. Hlavním účelem USIBA jest však především pěstování tradiční kulturní a umělecké vztahy vzájemného porozumění, které již tak dlouhou dobu spojují Spojené státy s Československem.«

VÝZKUM ČESKÉHO DÍTĚTE
Mezi prvními čísly poválečného vydání Svazků úvah a studií

(sv. 92), vydávaných v pražském nakladatelství Václava Petrá za cílevědomé a osvědčené redakce docenta Františka Kovární, vychází za války potlačená studie pedagoga Františka Pražáka, nazvaná Výzkum českého dítěte. František Pražák, známý zejména ze svého brněnského působení jako pedagogický organizátor a pořadatel několika pedagogických sborníků, měl i jako zakladatel Společnosti pro výzkum dítěte blízko k českému výzkumnictví. Nehledě k velmi stručnému úvodu pojal svou práci veskrze historicky, ba téměř statisticky vylučně jako přehled českého snažení na poli výzkumu dítěte. Všimá si již prvních snah v minulém století a po zmínce o Komenském jmenuje Purkyně, Amerlinga, Lindnera, Masaryka a Hostinského. Cadou, Chlupem a Kádnerem se dostává až k novějšímu bádání. Jen letmo osvětluje také metody práce a jejich vývoj. Jeho práce je často více souhrnem jmen, která širší čtenářské veřejnosti, pro niž jsou právem svazky určeny, říkají méně než stručné zmínky o diferenciaci výzkumu a jeho praktickém cíli. Přihlédneme-li k tomu, že je tu však František Pražák mnohem i stylisticky přesnější ve vyjadřování, než ve svých dvou předšlech pracích většího rozsahu, přiznáváme jeho práci význam dobré informační příručky, nezbytné především pro moderního pedagoga. vpa

Nová Britská umělecká liga chce zachránit svět od Picassa. Londýn. (IP) V těchto dnech vytáhla skupina britských umělců do boje proti Picassovým »nemorálnostem«. V tajné schůzi sešli se vůdcové nové jmenované »Britské ligy pro záchranu umění«, aby založili obsáhlou kampaň, jež má všechno picassovské vyníbtit se světa a vést poválečnou generaci milovníků umění na vyšší stupeň stezičky podle hesla: »Maluj věci více méně tak, jak vypadají.« Liga, která byla až dosud známa jako »Britská liga zdravého umění«, měla perné dny během poslední londýnské výstavy Picassových obrazů. Členové psali rozčilené dopisy redakci »Timesu« a prohlašovali na shromážděních v Bloomsbury, že Picassovy obrazy jsou nejen nesmyslné, nýbrž dokonce nestoudné. Přivrženci Picassa odpovídali zase, že britští malíři jsou stížení nedokrevností mozku a tvoří při čaji nebo slabém pivě. Picasso a jeho škola čerpají naproti tomu inspiraci z duší prohrátých jiskrnějšími nápoji. Pod těmito šlehy stáhla se Liga do pozadí a připravuje se k velkému tažení. Vůdce organizace Frank Emanuel oznámil v těchto dnech, že Liga má čestné členy ve třiceti anglických provinciích a mnoho přátel po celém světě. Liga pracuje prozatím v tajnosti, ježto nechce odhalit své plány »nepřátelům, lidem, kteří provozují toto extrémní moderní umění«. Avšak hodina činu prý se blíží. Liga uspořádá co nevidět první veřejnou schůzi v Londýně.

Francouzský učenec vyznamenán po pěti letech. Londýn. (IP) Profesor Henri Breuil, fran-

couzský anthropolog, byl v těchto dnech vyznamenán Huxleyovou medailí za badatelské práce v historii prvních jeskynních lidí. Prof. Breuil měl pak přednášku na Královském anthropologickém ústavu při universitní koleji v Londýně. Učenec měl být vyznamenán v Londýně již v roce 1941, ale poněvadž byla válka, nedošlo k tomu. Uprchl z okupované Francie a žil a pracoval v jižní Africe. Prof. Breuil je uznáván za významného odborníka v oboru umění doby kamenné a za znalce náčiní z pozdější periody tohoto věku. Prostudoval všechny

jeskynní malby, čítajíc v to i jeskyně v Altamirě ve Španělsku, a v r. 1940 odkryl novou jeskyni značné důležitosti a ceny ve Francii. Ve své londýnské přednášce mluvil učenec zejména o svých posledních pracích, o studiu starobylých pobřeží Portugalska, Maroka a jižní Afriky.

Výstava českého malíře v Paříži. V Ingresově síni pařížské galerie La Boetie se koná souborná výstava obrazů a kreseb malíře Aloise Bilka, který byl před válkou po leta usedlý ve Francii.

Renesanční pánský pokoj, bohatý, mohu dodat se zárukou. Zn. „Výrobce“.

PRAZDNINOVÝ POBYT PRO DÍVKY

červenec — srpen

se studiem ruštiny a angličtiny.

SLOVANSKÁ KOLEJ

zámek MĚSICE u Prahy

Sporty — rekreace — koupání.

Prospekty: Sekretariát Slovanské koleje, Praha I.,

Revoluční 15. — Tel. 604-24.

Č Í L A **V L A Š E K**

veřejná obchodní společnost,

PRAHA II, TR. JANA OPLETALA Č. 45

TELEFON 300-98

222

peněžních ústavů a průmyslových podniků používá

našeho udržovacího předplatného na péči

o účtářské stroje

BURROUGHS

odborné dílny

sklad součástek

školení mechanikové